



เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะเสนอสาระที่เกี่ยวกับหลักสูตรอยู่ 3 เรื่องคือ สภาพขององค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร ความเป็นมาของการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 และการเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 สาระของเรื่องดังกล่าวมีดังนี้

1. สภาพทั่วไปขององค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสังคมอย่างหนึ่ง สังคมได้ใช้การศึกษาเป็นสถาบันซึ่งเป็นหลักของการพัฒนาพื้นฐานสังคมและเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งของกระบวนการสร้างเสริมคุณภาพคนและสถาบันในสังคมเพื่อเสถียรภาพและความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ การพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลและสังคม จะเกิดประโยชน์มากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นกับองค์ประกอบหลัก 3 ประการของการศึกษาได้แก่ บุคลากร สำนักงานหรือโรงเรียน และหลักสูตรการเรียนการสอน หากพิจารณาองค์ประกอบหลักของการศึกษาทั้งสามแล้ว จะเห็นว่าหัวใจหรือสาระที่สำคัญยิ่งก็คือหลักสูตรและการเรียนการสอน เพราะเป็นหัวใจสำคัญ เป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่าการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้นเน้นหนักไปทางใด¹ ดังนั้น การจัดการศึกษาของประเทศก็ตามจะก้าวหน้าด้วยดีย่อมต้องอาศัยการจัดหลักสูตรพื้นฐานในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นแนวทาง โครงสร้างและเครื่องกำหนด

¹ ช่าง บัณฑิต, ทฤษฎีหลักสูตร (ตอนที่ 1) (กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, 2504), หน้าคำนำ.

ของกระบวนการพัฒนาการศึกษา ปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในบ้านเมืองของตน การปรับปรุงย่อมแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละประเทศ แต่ที่มีลักษณะคล้ายกันคือ ความพยายามที่จะให้การศึกษาส่งเสริมประโยชน์โดยตรงต่อชีวิตประจำวันของพลเมือง และปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษาให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เพื่อปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนไปในด้านวัฒนธรรม สังคม การปกครอง และ เศรษฐกิจของแต่ละประเทศ

ดังนั้น สาธารณะของการปฏิรูปการศึกษาของไทยซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และ ทักษะคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ ความเข้าใจมาไขแก้ปัญหาลงและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ¹ การร่างหลักสูตรของไทยแต่ละยุคแต่ละสมัยจะพยายามให้สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังกล่าวมาแล้วทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากนโยบายและการจัดการศึกษาในรัชกาลที่ 5 ใ้มีการเน้นหนักและตอบสนองนโยบายของชาติที่ค้ำองการคนที่มีความรู้ความสามารถในวิทยาการที่เป็นของยุโรป เพื่อจะได้มาช่วยกันปรับปรุงประเทศชาติทั้งในด้านแรงงาน ด้านความคิด และตัวบุคคล การจัดการศึกษาในสมัยนี้จึงมุ่งหมายที่จะสร้างคนที่มีความรู้วิทยาการและเทคนิคต่าง ๆ ของยุโรป เพื่อที่ค้ำองการจะสร้างคนระดับหัวหน้าและผู้บริหาร ผลผลิตของระบบการศึกษาที่ผลิตคนระดับหัวหน้า และผู้บริหาร จะถูกดึงตัวเข้ามาบริหารราชการทั้งหมด² ค้ำยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า หลักสูตรทุกฉบับจึงเหมาะสมกับสภาพของสังคมยุคนั้น สมัยนั้นเท่านั้น

¹ สภากรมบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม, รายงานฉบับสมบูรณ์ของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 15.

² กรมสามัญศึกษา, บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา, รายงานการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 3 สิงหาคม 2512 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517), หน้า 60 - 61.

ปัจจุบันสภาพของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปและอาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. สังคมชนบท ประชาชนในสังคมนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร อาศัยอยู่ตามชนบท มีความเป็นอยู่คล้าย ๆ กัน และมีฐานะยากจน
2. สังคมเมือง ประชาชนในสังคมประกอบอาชีพทางการพาณิชย์ และอุตสาหกรรม อาศัยอยู่ตามเมืองต่าง ๆ มีความแตกต่างกันทางด้านฐานะความเป็นอยู่และอาชีพ
3. สังคมชนกลุ่มน้อย เป็นกลุ่มที่มีภาษา วัฒนธรรม การแต่งกาย ประเพณี ต่างไปจากคนส่วนใหญ่ เช่น สังคมชาวเขา มุสลิม เป็นต้น

เมื่อสังคมไทยมีลักษณะแตกต่างกันเช่นนี้ การศึกษาที่จะเอื้อประโยชน์สูงสุดแก่คนในประเทศน่าจะมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วย แต่เท่าที่ปรากฏการศึกษาที่รัฐจัดให้เป็นแนวเดียวกันหมด มีหลักสูตรแบบทดบับเดียวกันทั้งประเทศ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ก็เท่าที่ควร โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพของท้องถิ่น การศึกษาที่คิดว่าจะ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมย่อมไม่ได้ผล เพราะผลที่ได้รับจากการศึกษายังสร้างพื้นฐานของความรู้และทักษะให้ผู้จบการศึกษาจะดำเนินชีวิตในสังคมได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ประกอบกับกรเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว จึงยิ่งทำให้ยากที่บุคคลในสังคมจะปรับตัวให้ทันปัญหานั้นปีการจึงคิดความมา

ขณะเดียวกัน ประเทศเราปัจจุบันประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความแตกต่างของรายได้ โดยเฉพาะระหว่างในเมืองกับชนบท ปัญหาการว่างงาน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว วิกฤตการณ์ทางการเงินอันเกิดจากปัญหาพลังงานโดยเฉพาะน้ำมัน ซึ่งเป็นวัสดุหลักของอุตสาหกรรมและการบริโภคทั่วไปของคนในสังคม ทำให้ปัญหาเศรษฐกิจระดับพื้นฐานของชาวบ้านยิ่งทวีขึ้น มีอาชีพเครื่องอุปโภคทั้งหลายมีราคาสูงขึ้น แต่รายได้ของประชาชนกลับไม่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะประชากรของประเทศร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางการเกษตร และมีรายได้ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบรายไ้ระหว่างเกษตรกรกับผู้อยู่ในเมือง จะเห็นความแตกต่างชัดเจน กล่าวคือ เกษตรกร

มีรายได้ต่อคน 1,433 บาทต่อปี ส่วนรายได้ต่อคนต่อปีของชาวเมือง 10,061 บาท เมื่อคิดเทียบอัตราส่วนร้อยละแล้วจะเห็นว่า รายได้ต่อคนของเกษตรกรคิดเป็น 14.2 เปอร์เซ็นต์ ของชาวเมืองเท่านั้น¹ ดังนั้นแม้รัฐจะจัดการศึกษาให้ประชากรในชาติ แต่ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจก็ทำให้ไม่สามารถบริการได้อย่างเป็นธรรมแก่ประชากรผู้มีฐานะค้ำยทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการฝึกฝนอบรมในระบบการศึกษาให้ประชากรกลุ่มนี้มีความสามารถในการประกอบอาชีพและรู้จักปรับปรุงการไร่ทรวงการให้เกิดประโยชน์หรือเป็นผู้บริโภคที่ฉลาดได้ จึงยังมีทางทำให้เป็นผลสำเร็จโดยเร็วไม่ได้ นอกจากนี้ประเทศเราประสบปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ภายหลังจากวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ได้มีการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการปกครองประเทศในระบอบรัฐสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนและผู้แทนประชาชนมีบทบาทในด้านการเมือง การปกครองมากขึ้น วิถีชีวิตของคนไทยในช่วงนี้จึงเปลี่ยนแปลงไป ประชาชนได้เรียกร้องสิทธิที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตน และต้องการจะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศมากขึ้น ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องอนุรักษ์พัฒนาหลักสูตรและวิธีการบริหารให้ผู้นเรียนมีความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมสอดคล้องกับการพัฒนาระบบการเมืองดังกล่าวข้างต้น การจะค่อย ๆ ดำเนินการให้เป็นอย่างไร แค่นั้น เพียงใด จะใช้เวลานานเท่าใด เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรจะต้องตระหนักและพยายามศึกษาทั้งหลักการและวิธีดำเนินงานให้รอบคอบ เพื่อให้การใช้หลักสูตรทั่วประเทศมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะช่วยพัฒนากระบวนการเมืองตามเป้าประสงค์และนโยบายของรัฐบาลทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ หากพิจารณาพื้นฐานของการพัฒนาประเทศทางด้านการศึกษา จะพบว่าการจัดการศึกษาที่แล้วมาเป็นการศึกษาที่มีผลให้ผู้นเรียนแต่ละระดับเรียนต่อในระดับสูงขึ้น นับว่าเป็นระบบที่เปลี่ยนแปลง

¹ไชยยงค์ ชูชาติ, การปฏิรูปที่ดิน (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2518),

ไม่เหมาะกับสังคมไทย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และมีจำนวนผู้ออกกลางคันสูง ทำให้เกิดความสูญเสียค่าใช้จ่ายที่ไม่คุ้มกับการลงทุน ทางด้านการประถมศึกษา รัฐได้จัดสรรงบประมาณให้ถึง 16,764.6 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 53.7 ของงบประมาณทางการศึกษาทั้งหมด แต่คุณภาพทางการศึกษาที่ได้ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่รัฐลงทุนไป เพราะอัตราการเรียนซ้ำชั้นของเด็กสูงคิดเฉลี่ยทุกชั้นแล้วประมาณร้อยละ 16.27 ต่อปี¹

นอกจากนี้ผลจากการจัดการศึกษาปรากฏว่า เด็กที่จบการศึกษามัธยมศึกษาไปแล้ว มีจำนวนมากที่ไม่สามารถคงสภาพ อ่าน เขียนได้ หรือนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาสภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา พบว่า นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความรู้ อ่านออกเขียนได้เพียงร้อยละ 67 เท่านั้น ที่เหลืออีกร้อยละ 33 มีความรู้อ่านและเขียนต่ำมาก จนไม่อาจยอมรับได้ว่าเป็นผู้รู้หนังสือ² จึงเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับเกิดความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างมาก มีการนำเอาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน เช่น บทเรียนสำเร็จรูป การเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ การจัดชั้นเรียนแบบศูนย์การเรียน การจัดโรงเรียนระบบไม่แบ่งชั้น เป็นต้น จึงทำให้ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ล้าสมัยไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป จากสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้เรามองเห็นว่า หลักสูตรพุทธศักราช 2503 นี้ เหมาะสมกับสภาพของประเทศในช่วงที่ผ่านมา

¹กองแผนงาน, กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะเวลาที่ 4 (2520-2524) เฉพาะเกี่ยวกับการศึกษาและสังคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 30.

²กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการวิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 40.

แต่ไม่เหมาะสมและทันสมัยต่อสภาพปัจจุบัน ไม่ว่าจะด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และ การเมือง

สรุปได้ว่า สภาพที่เป็นเช่นนั้นเป็นผลส่วนหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากผลของการศึกษาไทย ทั้งนี้ เพราะผลของการจัดการศึกษามีสภาพของวงจรทรมาณ (vicious circle) กล่าวคือ ระบบเศรษฐกิจสังคมและการเมืองอยู่ในสภาพล้าสมัยและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงสร้างปัญหา ให้แก่การศึกษาที่จะต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อเหตุการณ์ เมื่อผลของการจัดการศึกษา ไม่ดีพอก็มีผลให้พัฒนาการด้านเศรษฐกิจสังคมก็ เป็นไปอย่างค่อยประสิทธิภาพและประสิทธิผล หาก จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขสภาพดังกล่าวก็ต้องแก้ไขปรับปรุงให้ตรงกับมูลเหตุของสภาพและปัญหา กล่าว คือต้องพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมควบคู่กัน จากนั้นเมื่อปลุกฝังทัศนคติ ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะผลการ จัดการศึกษาที่ดีจะทำให้มีกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ มีแรงจูงใจไม่สำเร็จ ความมั่นคงภายใน ประเทศจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อทุกคนมีการศึกษาดี มีอาชีพ เมื่อการศึกษามีความสำคัญและสัมพันธ์ กับแง่มุมอื่น ๆ ของชีวิตเช่นนั้น การแก้ไขปัญหการศึกษาจึงน่าจะเป็นเรื่องที่ทุก ๆ คนจะต้องร่วม กันรับผิดชอบ¹ เหตุผลดังกล่าวจึงเป็นมูลเหตุสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร พุทธศักราช 2503 มาเป็นหลักสูตร พุทธศักราช 2521

2. ความเป็นมาของการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีรายละเอียดให้เป็นบรรทัดฐานของการวิเคราะห์ผลการวิจัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 เป็น 2 ตอนคือ การ การดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรกับสาระของหลักสูตรแม่บท รายละเอียดบางประการมีดังนี้

¹กรมวิชาการ, การสัมมนาเรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประเสริฐการพิมพ์, 2517), หน้า 274-275.

2.1 การดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตร นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 จนถึงปี พ.ศ.2518 กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรฉบับ พ.ศ.2503 เป็นลำดับมา กล่าวคือ เมื่อประกาศใช้หลักสูตรแล้ว กรมวิชาการ ได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและแบบเรียนครบทุกวิชา กรมสามัญศึกษา จัดทำประมวลการ สอน คู่มือครู โครงการสอน และอบรมครูให้สอนวิชาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ.2506 และ 2507 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร ได้ร่วมมือกับกรมสามัญศึกษาและกรมวิชาการ วิจัยประสิทธิภาพของหลักสูตร ประถมศึกษา ฉบับพุทธศักราช 2503 ในปี พ.ศ.2508 - 2509 กรมสามัญศึกษาได้วิจัยผล สัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ในปี พ.ศ.2510 กรมวิชาการได้ประชุมศึกษานิเทศก์ ครูใหญ่ ครู และนักวิชาการ เพื่อศึกษาข้อดีและข้อที่ควร ปรับปรุงของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ในปี พ.ศ.2511 กรมสามัญศึกษาได้ประชุม ศึกษานิเทศก์ และอบรมครู ตลอดจนการผลิตวัสดุหลักสูตรเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน อันเป็นผลจากการวิจัยหลักสูตรระหว่าง พ.ศ.2506 - 2509 สืบเนื่องจากการค้นคว้าดังกล่าว ในระหว่างปี พ.ศ.2512 - 2513 กรมวิชาการได้ประชุมวิทยากรของกรมเพื่อประมวลข้อดีและ ข้อที่ควรปรับปรุงของหลักสูตร รวมทั้งการศึกษารูปแบบของหลักสูตร ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ ต่อการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาต่อไป¹

ในปี พ.ศ.2513 กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุง หลักสูตร (ถ.ปส.) เพื่อปรับปรุงหลักสูตรในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีที่อยู่ในความรับผิดชอบของ

¹กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2520), หน้าค่านำ.

กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการดังกล่าวได้พิจารณาองค์ประกอบสำคัญที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตร
หลายด้านและได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 เพื่อ
พิจารณาสิ่งที่ควรปรับปรุงซึ่งคณะอนุกรรมการนี้ได้เสนอรายงานการวิเคราะห์หลักสูตรในปลายปี
พ.ศ.2514

งานพัฒนาหลักสูตรหยุดชะงักในระหว่างปี พ.ศ.2515 - 2516 เนื่องจากมูลเหตุสำคัญ
2 ประการคือ ประการแรก กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงองค์กรและระเบียบบริหารราชการ
แผ่นดินตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 270 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2515 และประการที่
สอง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 อย่างไรก็ตาม ในต้นปี พ.ศ.2517
คณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตร (ก.ปส.) ได้ทำงานต่อไปด้วยการแต่งตั้งคณะอนุ
กรรมการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 คณะอนุกรรมการดังกล่าวได้อาศัยข้อมูล
จากรายงานและความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ มาเป็นแนวทางกำหนด จุดหมาย หลักการ และ
โครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษาขึ้น

ต่อมาได้มีการแต่งตั้งคณะปฏิบัติกิจการร่างเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งประกอบ
ด้วยบุคคลจากหลายวิชาชีพ จากหลายหน่วยงาน ทั้งราชการและเอกชน โดยมีเจ้าหน้าที่ของ
ศูนย์พัฒนาหลักสูตร (กองพัฒนาหลักสูตรในเวลานั้น) กรมวิชาการเป็นเลขานุการของคณะปฏิบัติ
งาน คณะปฏิบัติงานได้ร่างหลักสูตรประถมศึกษาขึ้นในระหว่างปลายปี พ.ศ.2517 ถึงกลางปี
พ.ศ.2518 และได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรโดยเชิญนักการศึกษาทั้งจากสถาบันและ
หน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ ทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และผู้แทนของกรมที่เกี่ยวข้องกับ
การประถมศึกษา ตลอดจนบุคคลผู้ไม่ใช่ข้าราชการซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ร่วมพิจารณางาน
ยกร่างหลักสูตรประถมศึกษาฉบับใหม่ได้เสร็จเรียบร้อย เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2518

จากนั้นกรมวิชาการได้นำร่างหลักสูตรแม่บทมาจัดทำเอกสารและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ
เพื่อนำไปทดลองใช้ในโรงเรียนทดลองหลักสูตรจำนวน 65 โรงเรียน โดยเชิญครู ศึกษานิเทศก์ และ
ผู้เกี่ยวข้องในวงการประถมศึกษามายกร่างแผนการสอน หนังสือเรียน คู่มือครู แบบฝึกหัด

และอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ต่อจากนั้นก็อบรมครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษาของโรงเรียนที่ให้กรมวิชาการเลือกเป็นโรงเรียนทดลอง 25

โรงเรียน การทดลองหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เริ่มในปีการศึกษา 2519 และในปีการศึกษา 2520 ได้ทดลองชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ครั้งที่ 1 และประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นครั้งที่ 2 วิธีการเช่นนี้จึงเป็นการทดลองซึ่งดำเนินล่วงหน้าไปก่อนการประกาศใช้หลักสูตรทั่วประเทศชั้นละสองปี

โรงเรียนที่กรมวิชาการได้เลือกเป็นโรงเรียนทดลองมีสภาพและลักษณะใกล้เคียงกับโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งในเรื่องขนาด ที่ตั้ง และสังกัด เช่น มีทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โรงเรียนในเมืองและในชนบท โรงเรียนกรมสามัญศึกษา เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และโรงเรียนราษฎร์ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เมื่อการทดลองผ่านไปหนึ่งปีการศึกษา กรมวิชาการได้ปรับปรุงแผนการสอนหนังสือเรียน คู่มือครู และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน และการวัดผลให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

นอกจากได้ปรับปรุงแผนการสอนและสื่อการเรียนต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว กรมวิชาการยังได้วิเคราะห์หลักสูตรฉบับร่างใหม่ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างจุดหมายของหลักสูตรกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย กับ เนื้อหา และพิจารณาความซ้ำซ้อนของเนื้อหา และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสาระต่าง ๆ ซึ่งเป็นรายละเอียดปลีกย่อย แล้วปรับปรุงเรียบเรียงเป็นหลักสูตรแม่บท ต่อมาเมื่อรัฐบาลประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 แล้ว กรมวิชาการก็ได้ปรับปรุงร่างหลักสูตรแม่บทอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงนำเสนอคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร (ก.ปส.) คณะกรรมการดังกล่าวได้เห็นชอบเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2520 และกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่ง ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2520 ให้ใช้หลักสูตรฉบับนี้ในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไป¹

¹กรมวิชาการ, เอกสารแนะนำหลักสูตรประถมศึกษา 2521 ฉบับปรับปรุง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2521), หน้า 5-6.

2.2 สาระของหลักสูตรแม่บท จากการประมวลข้อมูลที่ไต่จากการวิจัยและข้อเสนอจากหลายแหล่งดังกล่าวข้างต้น กรมวิชาการจึงได้พิจารณา จุดหมาย หลักการ และ โครงสร้างของหลักสูตรให้เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณารายละเอียดต่อไป กล่าวคือ ศึกษาและนำเสนอวิธีการนำจุดหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ก. ส่วนที่เกี่ยวกับพื้นฐานทางการศึกษา ได้แก่ พื้นฐานทางปรัชญา จิตวิทยา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

ข. ส่วนที่ค่อนข้างเน้นเฉพาะ ได้แก่

- (1) การเน้นลักษณะความเป็นไทย ซึ่งควรจะคงไว้ฟื้นฟูและส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น
- (2) การเน้นลักษณะสำคัญที่จำเป็นแก่ยังชาคอยู่
- (3) การเน้นในเรื่องการพัฒนาชนบทให้ดีขึ้น และใกล้เคียงกับในเมืองโดยเฉพาะให้สอดคล้องกับพื้นฐานแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ
- (4) ข้อจำกัดของการประถมศึกษา อาทิ ความต้องการของผู้ปกครอง/เด็ก เมื่อเทียบศักยภาพของเด็ก

ค. ส่วนที่เกี่ยวกับหลักการพิจารณา จุดหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตร ได้แก่

- (1) หลักสูตรประถมศึกษาจะเน้นการสอนสั่งกับในเรื่องต่าง ๆ การจักเนื้อหา มีลักษณะเบ็ดเสร็จ เมื่อเรียนจบการศึกษาระดับนี้
- (2) เพื่อสนองเจตนารมณ์ที่เกี่ยวกับเอกภาพของบ้านเมือง หลักสูตรจะมีส่วนที่เป็นแกนร่วมทั้งในด้านเนื้อหาที่เรียนรู้ "สากล" ซึ่งนักเรียนทั้งในเมืองและชนบทอย่างเดียวกัน และในส่วนที่เป็นการศึกษาสภาพของความต้อการของท้องถิ่น¹

¹กรมวิชาการ, "ข้อเสนอหลักการพิจารณาเป้าประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษา," เอกสารรายงานการประชุมคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา ณ. ห้องประชุมกระทรวงศึกษาธิการ" (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2517), ไม่มีลำดับเลขหน้า. (อัครสำเนา)

- (3) เพื่อให้หลักสูตรมีผลในทางปฏิบัติ การพิจารณาจุดหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตรจะเน้นหนักในรูปของกระบวนการแก้ปัญหา (problem solving approach) และการหลอม/ผสมผสาน (integration approach)
- (4) การยกวางหลักสูตรแบบที่จะคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของประเทศไทย กล่าวคือ หลังจากศึกษารายละเอียดของรูปแบบและจุดหมายของหลักสูตรในเชิงหลักวิชาจากต่างประเทศ และของไทย ที่มีมาในอดีตแล้ว คณะผู้ปฏิบัติงานได้ตกลงหลักการที่จะเสนอ จุดหมาย หลักการ และโครงสร้าง ที่สะท้อนการแก้ปัญหาที่พบในประเทศไทยในช่วงของการศึกษาค้นคว้า ระหว่าง พ.ศ. 2513-2518 และสภาพการใช้หลักสูตรในช่วงทศวรรษที่ 2520 กับทศวรรษที่ 2530¹

สาระของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงมีเจตนารมณ์ให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน ประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดไว้มีองค์ประกอบและรูปแบบที่สมบูรณ์ในตัวเอง เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในทุกภูมิภาค เน้นการศึกษาเพื่อพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน

จากที่มาของหลักการพิจารณาข้างต้น จึงมีจุดหมาย หลักการ และโครงสร้าง ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พอสรุปได้คือ

¹ สัมภาษณ์, สวัสดิ์ จงกล, ผู้อำนวยการสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 10 กุมภาพันธ์ 2524.

ดังนี้

ก. จุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 มีหลักการที่จัดเป็นกลุ่มของจุดหมาย

- (1) คุณสมบัติที่ต่องการเน้น
- (2) ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต
- (3) ชีวิตที่สงบสุข
- (4) สมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ

ข. หลักการของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521

- (1) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน
- (2) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
- (3) มุ่งที่จะสร้างเอกภาพของชาติโดยมีเป้าหมายร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จะจัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

ค. โครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

- (1) โครงสร้างของประสบการณ์ด้านการเรียน ประสบการณ์แบ่งออกเป็น 4

กลุ่มประสบการณ์ ดังนี้

1.1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์

1.2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้แก่ สิ่งมีชีวิต ชีวิตในบ้าน สิ่ง

ที่อยู่รอบตัวเรา ชาติไทย ขาวเหตุการณ์ และวันสำคัญ การทำมาหากิน พลังงานและสารเคมี จักรวาลและอวกาศ ประเทศเพื่อนบ้าน การสื่อสาร และคมนาคม ประชากรศึกษา การเมือง และการปกครอง

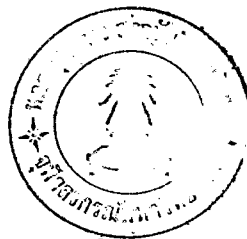
1.3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ได้แก่ จริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ กิจกรรมสร้างนิสัย

1.4 กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ งานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ และงานช่าง งานเลือก

(2) โครงสร้างของอัตราเวลาเรียน หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กำหนดเวลาเรียนไว้ประมาณ 6 ปี แต่จะให้ปีใดมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ หนึ่งสัปดาห์ ไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง รวมแล้วไม่น้อยกว่าปีละ 200 วันและไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง อัตราเวลาเรียนของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ กำหนดไว้โดยประมาณ เป็น ร้อยละของเวลาเรียนทั้งหมด ดังนี้¹

กลุ่ม	ชั้น	ป.1 - 2	ป.3 - 4	ป.5 - 6
	ทักษะ ๆ (ไทย - คณิต)	50 (35-15)	35	25
ประสบการณ์ชีวิต	15	20	25	
ลักษณะนิสัย	25	25	20	
การงาน	10	20	30	
รวม	100	100	100	

¹กรมวิชาการ, แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
(กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็ดดูเคชันการพิมพ์, 2522), หน้า 3-5.



ง. การประเมินผลการเรียนการสอน

การประเมินผลแต่ละครั้ง ครูผู้สอนจะต้องยึดจุดประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนการสอนเป็นหลักทุกครั้งที่จะทำการเรียนการสอนเรื่องหนึ่ง ๆ ซึ่งครูผู้สอนอาจจะใช้วิธีการวัดผลได้หลายวิธีแล้วแต่ความเหมาะสม แต่ต้องบรรลุตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนการสอนจึงจะสอดคล้องกับหลักการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2523 กล่าวคือ ให้ประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนและพัฒนาการสอนของครู มิใช่ประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนอย่างเดียว¹

3. หลักการพิจารณาจัดทำหลักสูตรภาคที่เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต

จากกรณีศึกษาวิจัยได้เข้าสัมภาษณ์ อาจารย์สุนทร สุนันท์ชัย ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการยกร่างหลักสูตรประถมศึกษา 2521 และเป็นประธานกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมาโดยตลอด เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2524 พอสรุปได้ว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ยึดหลักการอะไรบ้าง อาจารย์สุนทร สุนันท์ชัย ได้กล่าวย้อนหลังถึงแนวความคิดในการพิจารณายกร่างหลักสูตรประถมศึกษาดังนี้

1. พิจารณาในเรื่องลักษณะวิชา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 1.1 ประเภทวิชาทักษะ คือ วิชาที่ต้องการทักษะโดยการนำไปสัมพันธ์กับวิชาเนื้อหา
- 1.2 ประเภทวิชาเนื้อหา คือ วิชาเฉพาะแต่ละวิชาที่ใช้อยู่เป็นหลักหรือเป็นแกน เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม เมื่อนำวิชาทักษะมาสัมพันธ์กันจึงรวมเป็นวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น

¹กรมวิชาการ, เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ในสมุดประจำชั้น ป.02/3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2523), หน้า 194.

2. วิธีการบูรณาการ มีอยู่ 2 รูปแบบคือ

2.1 เรียนวิชาในรูปโครงสร้างของวิชาคือ ไม่สนใจประเด็นปัญหาในชีวิตประจำวัน แต่จะเรียนความคิดรวบยอด (Concept) ของวิชานั้น ๆ โดยเฉพาะซึ่งจะเรียนจากง่ายไปหายาก มีการเรียงลำดับและต่อเนื่อง เป็นต้น

2.2 ไม่เรียนโครงสร้างของวิชา แต่ละเรียนประเด็นปัญหาหรือประสบการณ์ในสังคม คือ เรียนสิ่งที่พบเห็นจริงแล้วนำหลักวิชา เฉพาะต่าง ๆ มาแก้

3. พิจารณาจากแนวความคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการบูรณาการ เช่น โรเบิร์ต สเปนเซอร์ (Robert Spencer) นักการศึกษาชาวอเมริกัน กล่าวว่า ชีวิตมนุษย์ต้องเรียนสิ่งต่อไปนี้คือ

3.1 การรักษาทนเอง

3.2 การแสวงหาสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต

3.3 การเลี้ยงดูและอบรมบุตร

3.4 การสร้างมนุษยสัมพันธ์

3.5 การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

ซึ่งแนวความคิดของ สเปนเซอร์ (Spencer) เกี่ยวกับการนำวิธีการบูรณาการมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ยึดสังคมและชีวิตเป็นหลัก (Social process & life function curriculum) โดยนำหัวข้อทั้ง 5 ข้อ มาเป็นหลักในการศึกษาแทนการเรียนเนื้อหาวิชา คือ เรียนจากประสบการณ์ในชีวิตที่เป็นจริง

นอกจากนี้ยังศึกษาจากแนวความคิดของ จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) นักการศึกษาชาวอเมริกัน ซึ่งยึดประสบการณ์หรือกิจกรรมของเด็กเป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตร (Activity and Experience curriculum) เป็นต้น¹

¹ สัมภาษณ์, สุนทร สุนันทชัย, ศึกษาพิเศษ, ระดับ 7 กรมการฝึกหัดครู,

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น นักการศึกษาของไทยจึงได้นำมาประกอบการพิจารณา
 ยกร่างหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยยึดกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นหลัก
 แล้วนำกลุ่มประสบการณ์อื่น 3 กลุ่มมาสัมพันธ์กัน (กลุ่มทักษะ - ภาษาไทย + คณิตศาสตร์ กลุ่ม
 สร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ) เหตุผลที่ยึดกลุ่มสร้างเสริมประส
 ภากรณชีวิตเป็นหลัก เพราะถือว่ากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีลักษณะคล้ายวิชาเนื้อหา ประกอบ
 กับเป็นกลุ่มที่ว่าด้วยสภาพปัญหาความต้องการในชีวิตประจำวัน ส่วนอีก 3 กลุ่มประสบการณ์นั้น
 เป็นเพียงวิชาทักษะ จึงได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1 จากเหตุผลดังกล่าวจึงเห็นว่ากลุ่มสร้างเสริม
 ประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มที่สามารถจะบูรณาการกับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้น ยึดหลักในการบูรณาการโดยยึดกลุ่ม
 สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกนดังนี้

1. จากใกล้ตัว - ไปหาไกลตัว เช่น เรียนเกี่ยวกับตัวเรา - ไปสู่ชุมชน
2. ขยายเนื้อหาออกไปในแต่ละปี เนื้อหาเหล่านั้นจะไม่ซ้ำกัน
3. บูรณาการโดยนำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ไปใส่ในหัวข้อ 12 หน่วยของกลุ่มสร้างเสริม
 ประสบการณ์ชีวิต เช่น หน่วยที่ 1 เรื่องสิ่งที่มีชีวิต ฯลฯ¹

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องหลักและวิธีการจัดบูรณาการไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.
 2521 ซึ่งได้สะท้อนหลักการและวิธีการจัดบูรณาการมากในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น
 มีลักษณะที่แตกต่างไปจากบูรณาการของประเทศอื่นทั่วโลก จากการศึกษาที่ได้อภิปราย นายสวัสดิ์
 จงกล ผู้อำนวยการสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้า
 กองพัฒนาหลักสูตร เมื่อ พ.ศ. 2516 - 2518 และผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหลักสูตร ระหว่าง
 พ.ศ. 2520 - 2522 บูรณาการหมายถึง การนำเอาประสบการณ์หลาย ๆ ด้านมาสอนสัมพันธ์
 กันตามลักษณะของปัญหา²

¹ สัมภาษณ์, สุนทร สุนันทชัย, 2 กุมภาพันธ์ 2524.

² สัมภาษณ์, สวัสดิ์ จงกล, 2 กุมภาพันธ์ 2524.

นอกจากนี้ยังศึกษาจากรายงานผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของไทยมาประกอบการพิจารณาจัดทำหลักสูตรประถมศึกษา 2521 อีกด้วย เมื่อเราได้ศึกษาร่างหลักสูตรประถมศึกษา 2521 เสร็จแล้วก่อนที่จะนำไปประกาศใช้ จำเป็นต้องแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เพื่อให้สามารถนำไปใช้สอนในโรงเรียนได้ จึงได้ยกร่างแผนการสอนขึ้น

4. ความเป็นมาของแผนการสอน

เนื่องจากครูประถมศึกษาส่วนใหญ่มักใช้หนังสือเรียนแทนหลักสูตรและคู่มือครูอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องหาเอกสารหลักสูตรให้ครูได้ใช้แทนได้สะดวก และได้ผลตรงจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และเกณฑ์การใช้หลักสูตร ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีข้อเสนอแนะด้านเนื้อหา วิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะในการจัดทำอุปกรณ์และวิธีการวัดผล/ประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ¹ มีลักษณะยืดหยุ่นได้ ดังนั้นจึงต้องมีการนำหลักสูตรไปศึกษาเปลี่ยนแปลง การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนนี้จะออกมาในรูปเอกสารหลักสูตรที่เรียกว่า แผนการสอน

แผนการสอนคือ รายละเอียดซึ่งขยายมาจากหลักสูตรเพื่อเสนอแนะให้บรรลุจุดหมาย หลักการ และจุดประสงค์ของหลักสูตร

ดังนั้นแผนการสอนจึงมีความสำคัญต่อหลักสูตรมาก จะเห็นได้จากหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ก่อนจะมีการประกาศใช้ กรมวิชาการได้มีการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ก่อนเพื่อหาข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข ในการทดลองจำเป็นต้องแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนโดยจัดทำแผนการสอนขึ้นเป็นแนวทางแก่ครูที่จะสอนนักเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร² ในการทำแผนการสอนนั้น

¹ สัมภาษณ์, สวัสดิ์ จงกล, 2 กุมภาพันธ์ 2524.

² กรมวิชาการ, คู่มือการอบรมวิทยากรในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร : เข็นตราอักษรเพื่อศึกษากาการพิมพ์, 2520), หน้า 105.

ได้ยึดเอากลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 กลุ่มที่บรรจุไว้ในหลักสูตร ซึ่งได้แก่ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มภาระงานและพื้นฐานอาชีพ มาจัดทำเป็นแผนการสอนขึ้นตามกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าว ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเท่านั้น

5. ความสำคัญของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ไทยเป็นประเทศที่เห็นความจำเป็นในการเร่งรัดพัฒนาประเทศเพื่อเสถียรภาพของชาติ และเพื่อเพิ่มคุณภาพของชีวิตให้แก่ประชาชน แต่การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ด้วยปริมาณและคุณภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ในประเทศนั้นเป็นสำคัญ กล่าวคือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ นั้น จะดำเนินไปได้ก็เพียงโดยยอมรับกับคุณภาพต่าง ๆ ของประชาชนในประเทศนั้นเป็นอันดับแรก การพัฒนาบุคคลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศไทย

เมื่อคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพการบ้านเมือง ทั้งในค่านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม รวมทั้งการเพิ่มของประชากร ตลอดจนข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากรแล้ว พอจะสรุปได้ว่า แม้การศึกษาจะมีใช้ปัจจัยสำคัญอย่างเกี่ยวที่จะเสริมสร้างหรือแก้ปัญหของสังคมและบุคคลได้ทุกอย่างจรรยาบรรณที่พึงประสงค์ แต่การศึกษาก็จะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความสามารถของคนไทยตามแนวทางที่พึงประสงค์¹

¹ สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม", รายงานฉบับสมบูรณ์ของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา หน้า 15.

ดังนั้นประเทศที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคุณภาพของประชากรนั้นจะต้องเป็นประเทศที่มีพลเมืองไม่ยากจนเกินกำลังที่จะให้การศึกษาอบรม และจัดบริการต่าง ๆ ให้ ฉะนั้นนักพฤติกรรมศาสตร์จึงมีหน้าที่ให้ความรู้และชักจูงให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการคุมกำเนิด ซึ่งจะทำให้จำนวนพลเมืองในประเทศไทยไม่เพิ่มเร็วจนเกินไป การเสริมสร้างคุณภาพให้แก่ประชากรจำนวนน้อยย่อมทำได้ง่ายมีประสิทธิภาพกว่าการเพิ่มคุณลักษณะให้แก่ประชากรจำนวนมาก ขึ้นต่อไปคือการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้เกิดในประชากรส่วนใหญ่ ลักษณะความเป็นพลเมืองดี คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เป็นต้น ถ้าประชากรเป็นพลเมืองดีแล้ว การพัฒนาในขั้นสุดท้ายคือ การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ จึงจะได้ผลเต็มที่ เช่น การเป็นผู้ที่มีความต้องการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยความมานะพยายามในทางที่ถูกต้อง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ มีลักษณะความเป็นผู้นำ และมีความเป็นประชาธิปไตยเหล่านี้ เป็นต้น¹

จากการศึกษารายงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเยาวชนและกำลังคนของชาติอยู่หลายประการ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นจะต้องปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน เช่น ความซื่อสัตย์ ความรักชาติ ความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ สอดแทรกเข้าไปด้วยทุกครั้ง จึงจะได้บุคคลที่มีคุณภาพพร้อมทุก ๆ ด้าน ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้เองจึงเป็นที่มาของจุดประสงค์ทั่วไปของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

¹ ดวงเคื่อน พันธุมาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์จันติก, "รายงานการวิจัยเรื่องจริยธรรมของเยาวชนไทย ฉบับที่ 21, สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร," (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520), หน้า 1-2.

6. การศึกษารายละเอียดของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

เพื่อให้เข้าใจแผนการสอนถูกต้องและทราบรายละเอียดไว้เป็นพื้นฐานของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอเสนอการศึกษาแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ทั่วไป โครงสร้างของเนื้อหาสาระ และการประเมินผลการเรียนการสอนดังนี้

6.1 จุดประสงค์ทั่วไปของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งฝึกให้นักเรียนมีบุคลิกภาพ ท่าทาง อุนิสัย ค่านิยม เจตนาดี มีพฤติกรรมในทางที่ดีที่พึงประสงค์ การจะสร้างเสริมลักษณะนิสัย ค่านิยม เจตนาดีให้แก่เด็กนั้น ใช้วิธีบอกให้ทำอย่างเฉียวจะเกิดผลได้ยาก ต้องทำให้รู้เป็นตัวอย่าง และให้ปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นนิสัย¹ คือ เพื่อให้ผู้เรียน

6.1.1 มีค่านิยม เจตนาดี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

6.1.2 พัฒนาทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

6.1.3 มีโอกาสได้แสดงออกตามความถนัด ความสามารถของบุคคล

6.1.4 ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีวัฒนธรรมตามวิถีทางประชาธิปไตย

6.1.5 พัฒนาความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความประณีต และรสนิยมที่ดี²

จากจุดประสงค์ทั่วไปของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กรมวิชาการได้พยายามเขียนเนื้อหาสาระ ที่สามารถครอบคลุมจุดประสงค์ทั่วไปให้ได้ทั้งหมด ซึ่งพอจะสรุปออกมาเป็นโครงสร้างของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยดังนี้

¹กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หน้า 96.

²กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หน้า 279.

5.2 โครงสร้าง เนื้อหาสาระของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีเนื้อหาสาระแบ่งออกเป็น 5 แขนง คือ

6.2.1 จริยศึกษา เป็นแขนงโดยตรงที่จะฝึกฝนอบรมเด็กให้เกิดลักษณะนิสัยคุณธรรม ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตร 30 ข้อ คุณธรรมนั้น ๆ จะต้องอาศัยการสอนที่เน้นการปฏิบัติ การติดตาม ชี้แนะ แก้ไข ปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา จะต้องใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ อย่างเข้ามาสร้างและเสริมลักษณะนิสัย

6.2.2 พลศึกษา เป็นแขนงที่สามารถสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กได้เป็นอย่างดี การที่เราพาเด็กลงไปกลางสนาม เด็กได้รับการฝึกลักษณะนิสัยตั้งแต่ออกจากห้องเรียน จะต้องเดินไปอย่างมีระเบียบวินัย ไม่เล่น ไม่พูดเสียงดัง รู้จักเกรงใจห้องข้างเคียง ขณะเรียนพลศึกษาก็จะต้องออกหน้าออกหลังปฏิบัติตามกฎกติกา ไม่โกง ไม่เอาเปรียบ ซื่อสัตย์ มีความเป็นธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทุกคนปรับตัว ร่วมเล่นกันได้ ฉะนั้นการสอนพลศึกษาไม่ใช่สอนให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงเท่านั้น ยังปลูกฝังสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ไว้อีกมาก

6.2.3 ศิลปะศึกษา เป็นแขนงที่ให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เห็นคุณค่า และรสนิยมที่ดี นอกจากผลงานที่แสดงออกมาให้เห็นแล้ว ควรคำนึงถึงลักษณะนิสัย ขณะที่เด็กเรียนหรือปฏิบัติกิจกรรม เด็กจะต้องทำอย่างมีระเบียบ ประณีต สะอาด สุขุม ฝึกให้รู้จักทำงานร่วมกัน รู้จักแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

6.2.4 ดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นแขนงที่ทำให้เด็กได้แสดงออก มีความชื่นชมจากการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งจะทำให้รู้จักจังหวะ สร้างบุคลิกภาพ ท่าทาง ทรวดทรง ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ความพร้อมเพรียง ความสวยงาม การประสานงาน ตลอดจนฝึกความอดทน ความขยันหมั่นเพียร

6.2.5 กิจกรรมสร้างนิสัย เป็นกิจกรรมที่ฝึกนิสัยให้เป็นคนช่างสังเกต มีความละเอียดอ่อน สุขุมรอบคอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักการตัดสินใจที่ถูกต้อง ฉะนั้นกิจกรรม

สร้างนิสัยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องฝึกโดยแทรกไปกับกิจกรรมอื่น ๆ ไปได้โดยตลอด¹

จากโครงสร้างเนื้อหาสาระของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่กล่าวแล้วข้างต้น . พอจะสรุปออกมาเป็นแผนภูมิได้ดังนี้



แผนภูมิโครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย²

¹กรมวิชาการ, แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หน้า 96.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

6.3 ลักษณะเฉพาะบางประการของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย แผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ซึ่งสร้างขึ้นจากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 มีหลักการและโครงสร้างทั่วไปเหมือนกัน อย่างไรก็ตามก็ แต่จะมีส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะซึ่งจัดเพื่อตอบสนองลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ สำหรับกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมีลักษณะเฉพาะบางประการที่สำคัญดังนี้

6.3.1 แผนการสอนกับบูรณาการ เนื่องจากการสอนตามแนวหลักสูตรใหม่นี้ ต้องการให้นักเรียนมีการแก้ปัญหา จึงได้ใช้วิธีการจัดบูรณาการเพื่อให้ปัญหาต่าง ๆ หมดไป ในการจัดบูรณาการนั้น จำเป็นต้องนำวิชาต่าง ๆ มาสอนให้สัมพันธ์กัน เพราะการแก้ปัญหาหนึ่งจะใช้วิชาใดวิชาหนึ่งมาแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นจากหลายสิ่งหลายอย่าง ในการจัดบูรณาการนี้ได้นำเอากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเข้าไปสอดแทรกไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นกลุ่มของปัญหาต่าง ๆ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มทักษะ ภาษาไทย-คณิตศาสตร์ ค่าย

6.3.2 เกณฑ์ในการจัดกลุ่ม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ 3 ประการคือ

- ก. จุดประสงค์ ต้องการฝึกให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพท่าทาง อุบนิสัย ค่านิยม เจตคติ มีพฤติกรรมในทางที่ดีที่พึงประสงค์
- ข. ก้าวนำเนื้อหา เนื้อหาที่นำมาใส่ไว้เป็นเนื้อหาที่จะสามารถช่วยให้เด็กปรับปรุงคุณภาพชีวิตตามวัยที่เหมาะสม
- ค. ก้าวนำผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้จักปรับตัว มีค่านิยมที่ดี มีความสนใจใคร่รู้อยู่ตลอดเวลา การมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น
- ง. ก้าวนำสังคม สังคมปัจจุบันมีความขาดแคลนในคุณธรรมบางประการ เช่น ความเสียสละ การวิจารณ์ ผู้นำ ผู้ตาม ฯลฯ กลุ่มจึงได้จัดสิ่งที่ขาดเหล่านี้ไว้อย่างพร้อมสรรพ

สัมฤทธิ์ผลดังนี้

6.3.3 จุดเน้นของกลุ่ม เน้นหนักไปในทางจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้

ก. เกี่ยวกับผู้เรียนทั้งบุคคลและสังคม

- (1) ให้ผู้เรียนตระหนักในสังคมให้เห็นว่าปัญหาของสังคมเป็นปัญหาของทุกคน
- (2) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ในชีวิตจริง
- (3) ให้ผู้เรียนสามารถคิดและพิจารณาอย่างมีอิสระเสรีและมีเหตุผล
- (4) ให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนข้อเท็จจริง มีค่าสูงสุดในตัวของมันเอง แต่เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา
- (5) ให้ผู้เรียนได้เนื้อหาสาระมุ่งไปที่ชีวิตปัจจุบันและอนาคต

ข. เกี่ยวกับผู้สอน ผู้สอนต้องเตรียมตัวศึกษเปลี่ยนแปลงและปรับเนื้อหาแต่ละชั้นตอน

ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และประสบการณ์ที่หวังไว้จะได้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้เรียน กล่าวคือ

- (1) ผู้สอนต้องช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตัวเองมากกว่าครูเป็นผู้ให้
- (2) ผู้สอนต้องทำให้จุดประสงค์กับเนื้อหาสาระสอดคล้องกันมากที่สุดที่จะทำได้
- (3) ผู้สอนต้องหาทางทำให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมมากกว่าผู้สอน
- (4) ผู้สอนต้องเข้าใจเสมอว่า เนื้อหาสาระและวิธีสอนที่เสนอแนะไว้นั้นมุ่งสถานการณ์และท้องถิ่นเป็นหลัก
- (5) ผู้สอนต้องเข้าใจว่าการจัดห้องเรียนนั้นสามารถจัดได้โดยวิธีต่าง ๆ กันหลายวิธี
- (6) ผู้สอนต้องทำการประเมินผลสม่ำเสมอมีใจเป็นครั้งคราว

6.3.4 จุดประสงค์เฉพาะของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีจุด

ประสงค์เฉพาะซึ่งได้วางไว้ดังนี้

- (1) ต้องการให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่ดีอันเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม

- (2) ต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ใช้งานได้ ถูกต้องเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลาย
- (3) ถือว่าการตัดสินใจที่ถูกต้องมีเหตุผลและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เป็นความต้องการของกลุ่ม
- (4) ไม่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ไปเพื่อ เป็นผู้เชี่ยวชาญ
- (5) ต้องการชดเชยคุณค่าของสังคมที่ขาดหายไป โดยปลูกฝังในตัวเด็กก่อน
- (6) ต้องการให้รู้จักการป้องกันสิ่งเลวร้ายจากสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง
- (7) ต้องการให้ผู้เรียนรู้จักการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะ

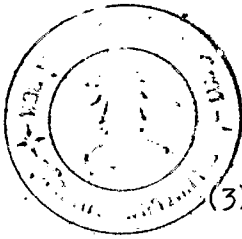
6.3.5 ความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระของกลุ่ม เป็นลักษณะอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ

ยิ่งของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งจัดไว้ดังนี้

ก. ความต่อเนื่องระหว่างแขนงวิชาภายในกลุ่มเอง คือการจัดให้เกิดความต่อเนื่องของจุดประสงค์ เนื้อหา และทักษะ/กระบวนการของกลุ่ม ซึ่งทั้งความต่อเนื่องของประสบการณ์ต่าง ๆ ภายในกลุ่มทั้งได้กล่าวข้างต้น และที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ภายในกลุ่มอื่นอีก 3 กลุ่ม เช่น จริยศึกษาต่อเนื่องกับศิลปศึกษา จริยศึกษาต่อเนื่องกับดนตรี-นาฏศิลป์ ศิลปศึกษาต่อเนื่องกับดนตรี-นาฏศิลป์ กิจกรรมสร้างนิสัยต่อเนื่องกันทุกกลุ่ม ทั้งนี้และทั้งนั้นหากผู้สอนและผู้บริหารได้ไปช่วยจัดในการทำตารางเรียน แผนการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และการประเมินผลร่วมกัน โดยจัดประสาน (บูรณาการ) เสียก่อน จะใช้จึงจะได้ผลดี

ข. ความต่อเนื่องระหว่างกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยกับอีก 3 กลุ่มมีดังนี้

- (1) ศิลปศึกษาจะต่อเนื่องกับกลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และต่อเนื่องได้มากที่สุด
- (2) ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ



- (3) คนตรีและนาฏศิลป์ มีความต่อเนื่องกับทุกแขนงของกลุ่ม เช่น กลุ่มทักษะภาษาไทย มีมากกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ก็มีมากในรูปของกิจกรรม และกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพมีอยู่บ้างพอสมควร
- (4) จริยศึกษา ต่อเนื่องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมาก ส่วนการงาน และพื้นฐานอาชีพก็มีความต่อเนื่องอยู่มากพอสมควร

6.3.6 ความสัมพันธ์ของกลุ่ม คือการนำจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม เข้าไปสัมพันธ์กันทั้งภายในและนอกกลุ่ม ฉะนั้นความสัมพันธ์ที่จำเป็นต้องมีทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอื่น ทั้งนี้ต้องได้รับการบูรณาการให้ดีและละเอียดก่อนเช่นกัน ดังนี้

ก. สัมพันธ์กันภายในกลุ่ม มีกิจกรรมสร้างนิสัยเป็นผู้ทาบพบาให้เกิดความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม เช่น ศิลปะศึกษากับคนตรีและนาฏศิลป์ เป็นต้น

ข. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสามกับอีก 3 กลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตร มีดังนี้

- (1) กิจกรรมสร้างนิสัย เป็นตัวแทนของกลุ่มเข้าสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นได้ทุกกลุ่ม หากจัดให้กลมกลืนไว้ในกิจกรรม โดยเน้นการงานและพื้นฐานอาชีพ หากจัดวิเศษ อุปกรณ์ และประเมินผลไว้ให้ดี แล้วจะมีประโยชน์ในการสร้างเสริมนิสัยเป็นอย่างดี
- (2) คนตรีและนาฏศิลป์ สามารถแทรกได้ทุกกลุ่ม สุกแล้วแต่กิจกรรมจะอำนวย
- (3) จริยศึกษา สัมพันธ์มากกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ โดยการฝึกฝนและปฏิบัติในรูปของกิจกรรมรวม¹

¹กรมสามัญศึกษา, คู่มือศึกษานิเทศก์ การใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

7. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ดังนี้

จากรายงานผลการประชุมสัมมนาเพื่อพิจารณารูปแบบของหลักสูตรประถมศึกษา เสนอคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรของคณะอนุกรรมการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2517 มีความเห็นว่า เนื่องจากกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ประกอบด้วย วิชาวิทยาศาสตร์ ศิลปะศึกษา พลศึกษา กนตรี-นาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย โดยลักษณะวิชามีความแตกต่างกัน จึงเห็นว่าควรเขียนแยกเป็นรายวิชา แต่เวลาสอนอาจจัดกิจกรรมร่วมกับวิชาในกลุ่มหรืออาจจัดรวมกับวิชาอื่น เช่น วิชาภาษาไทย เป็นต้น¹

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ลักษณะของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จึงเขียนออกมาในรูปลักษณะเฉพาะของแต่ละวิชา ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวแผนการสอนของแต่ละวิชาดังนี้

7.1 จริยศึกษา

7.1.1 จริยศึกษากับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

จริยศึกษาคือการศึกษาที่จัดเพื่อสร้างคุณลักษณะของพลเมืองให้มีคุณธรรม บุคลิกลักษณะ อุบนิสัย และพฤติกรรมที่ดีงาม มีศีลธรรมตามความต้องการของประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช 2520 ระบุไว้ดังนี้

ก. ให้ความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม

¹กรมวิชาการ, "รายงานผลการประชุมสัมมนาเพื่อพิจารณารูปแบบของหลักสูตรประถมศึกษา เสนอคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรของคณะอนุกรรมการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา" 28 พฤศจิกายน 2517. (อักษำเนา)

- ข. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
- ค. มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
- ง. ให้มีความยึดมั่นและศรัทธาความเสมอภาค ความสุจริต ยุติธรรม
- จ. ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และการใช้จ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย
- ฉ. ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของประเทศ¹

เพื่อสนองจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหา กิจกรรม ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักการของการเสนอเนื้อหาจริยศึกษา จึงออกมาในรูปของคุณธรรมต่าง ๆ กัน และเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียน มีความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย คุณธรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นำมาจากเนื้อหาในวิชา ศีลธรรม ธรรมจริยา และหลักธรรมต่าง ๆ ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ซึ่งได้มีการปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของสังคม โดยจัดเนื้อหาตามคุณธรรมที่จำเป็น สำหรับจะปลูกฝังเด็กหลาย ๆ อย่างให้เหมาะสมกับวัย และเนื้อหาเหล่านี้จะไม่เขียนออกมาในรูปของคำบาลี แต่จะเขียนเป็นหลักการและเขียนให้เป็น

¹"แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 94

กิจกรรมเชิงปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัยซึ่งมีลักษณะเป็นคู่มือปฏิบัติกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับที่โรงเรียนและครูผู้สอนจะได้นำไปใช้ฝึกอบรมนักเรียนให้มีลักษณะนิสัยที่ดีตามที่สังคมปรารถนา¹

7.1.2 การศึกษาเอกสารที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการสอนจริยศึกษาใน

โรงเรียน เนื่องจากปัญหาของสังคมในปัจจุบันที่เห็นได้ชัดคือ ปัญหาของวัยรุ่นที่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท อาชญากรรม การติดยาเสพติด การลักขโมย และอื่น ๆ อีกมากมาย รัฐบาลก็มีได้หนึ่งสนใจใฝ่ใจให้ออกกำลังกายภายในประเทศ ภายนอกประเทศ หน่วยราชการ สังคมผู้ปกครอง ช่วยกันแก้ไข เพื่อให้อนาคตของชาติแจ่มใส มีพลเมืองที่แข็งแรง มีสุขภาพทางกายและทางวิชาที่สมบูรณ์ นักการศึกษาได้เห็นความสำคัญค่านี และสิ่งที่จะช่วยแก้ไขโดยด่วนคือ การสอนจริยศึกษาในโรงเรียนให้เข้มข้นขึ้น มีใจแต่ทางทฤษฎีเท่านั้น ต้องส่งเสริมค่านกิจกรรมให้มีการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่า ความสำคัญของการสอนจริยศึกษาที่จะช่วยปลูกฝังคนให้เป็นคนดีนั้น มีอยู่ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ดังนี้

- ก. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม
- ข. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
- ค. มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
- ง. ให้มีความยึดมั่นและผูกพันความเสมอภาค ความสุจริต ยุติธรรม
- จ. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และการจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย

1 กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย, หนังสือนิเทศการศึกษาศึกษา

ด. ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม
ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ¹

กී. ไรท์ (D. Wright) ได้กล่าวถึงทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม
ว่าสังคมมีส่วนในการบ่มนุญให้มีลักษณะต่าง ๆ กัน ตามแต่ความนุญนั้นจะอยู่ในกลุ่มใดในสังคม
ส่วนนักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ก็เล็งเห็นความสำคัญของสังคมในการก่อตั้งลักษณะทางจริยธรรมให้
แก่สมาชิกในสังคมนั้น โดยระบุว่าเด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้อะไรดี อะไรชั่ว จากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิด ซึ่ง
เป็นตัวแทนของสังคม เด็กจะใช้วิธีการเลียนแบบผู้มีอำนาจและผู้ที่ตนรัก จนในที่สุดเด็กจะยอมรับ
กฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังจริยธรรมในจิต
ใจแล้วเขาย่อมจะเกิดความซัดเซงในใจ เมื่อความอยาก ความต้องการส่วนตนไม่เหมาะสมกับ
กาลเทศะของสังคมตามที่ตนได้ยอมรับมา ถ้าบุคคลกระทำชั่วทั้ง ๆ ที่คนอื่นไม่รู้ไม่เห็น บุคคลนั้น
จะเกิดความละอายใจตนเอง มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง ในช่วง
แรกของชีวิตนี้เด็กจะได้รับการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุดคือ สมาชิกในครอบครัวของ
เด็กเอง รองลงมาคือ โรงเรียน อนุบาล และ ประถมศึกษา และสื่อมวลชน เช่นโทรทัศน์
วิทยุ และหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ ซึ่งมีส่วนในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กด้วย²

เอ็ม. แอล. ฮอบส์แมน (M.L. Hoffman) กล่าวว่า ตามปกติแล้ว บิดามารดา
ไม่สู้จะตระหนักในความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก นักวิจัย
ทางจิตวิทยาพบว่า เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากผู้อื่นโดยที่ผู้อื่นตั้งใจที่จะสั่งสอนยิ่งกว่านั้น เด็กจะ
เลียนแบบลักษณะที่ผู้ใหญ่ไม่ตระหนักว่า ตนมีอยู่เสียด้วยซ้ำ ความจริงจึงอยู่ที่ว่าเด็กจะทำได้นั้น

¹ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520, " ราชกิจจานุเบกษา หน้า 4-5.

² D. Wright, The psychology of moral behavior (Middlesex,
England : Penquin Books Ltd., 1975), pp. 24-30.

ก็ย่อมจะต้องไต่ถ้อยกับผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรมสูง ซึ่งเด็กพร้อมที่จะเลียนแบบ คำถามต่อมาคือผู้ใหญ่ประเภทใดเล่าที่เด็กอยากเลียนแบบ ผลวิจัยทางค่านี้นี้ว่าความสำคัญของผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูเด็กโดยให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็ก ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในความรักและหวังดีของผู้ใหญ่คนนั้น นอกจากนี้การควบคุมเด็กนิสัยและลงโทษเด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ ยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กโดยตรง¹

แสง จันทร์งาม ไก่กล่าวถึงคุณภาพแห่งความประพฤติของคนขึ้นอยู่กับตัวประกอบสำคัญ 3 ประการคือ

1. หลักใจ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา เชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณี และคตินิยมต่าง ๆ เช่น เชื่อบุญ เชื่อบาป เชื่อนรก เชื่อสวรรค์ เชื่อวิญญาณ เชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของประเพณีบางอย่าง (ประเพณีคำหวัของภาคเหนือ ส่งเสริมกตัญญูกตเวทิตาธรรม และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ ประเพณีลงแขกบุญพระเวสของภาคอีสาน ส่งเสริมสามัคคีธรรมและการเสียสละเพื่อส่วนรวม)

2. อุปนิสัยสันดาน หมายถึง คุณภาพของจิตใจที่ไต่จากการหล่อหลอมของสิ่งแวดล้อมและการฝึกฝนอบรมแต่เยาว์วัย เช่น บางคนใจดี บางคนใจร้าย บางคนใจกว้าง บางคนใจแคบ บางคนกล้าหาญ บางคนขี้เขลา เป็นต้น

3. การกลับใจกลับตัวใหม่ หมายถึง การที่คนที่มีอุปนิสัยและพฤติกรรมไม่ดี เกิด "ความเห็น" และทัศนคติใหม่ จนกลับตัวเป็นคนมีอุปนิสัยและพฤติกรรมดี เมื่อทราบว่าความประพฤติของคนไม่ว่าดีหรือเลวขึ้นอยู่กับตัวประกอบ 3 ประการคือ หลักใจ อุปนิสัย และการกลับใจ ก็อาจจะปรับปรุงจริยศึกษาได้ดังนี้

¹ M.L. Hoffman, "Moral Development," in Carmichael's of Child development ed. P.H. Mussen, Vol.2, 3rd edition. (New York : John Wiley & Sons, Inc., 1970), p. 286.

ก. การให้หลักใจ หมายถึง การสอนให้เด็กเชื่อมั่นในค่านิยมเบื้องต้นทางศาสนา เช่น บุญ บาป นรก สวรรค์ พระรัตนตรัย บุญคุณบิคารมารคา ครู อาจารย์ วิญญูญาณ ชาติหน้า เป็นต้น

การให้หลักความเชื่อเหมาะสำหรับเด็กเล็กระดับอนุบาลและประถมศึกษา เพราะเด็กวัยนี้ยังไม่มีความคิดและความเห็นของตน ยังพร้อมที่จะรับเชื่อเรื่องต่าง ๆ ใ้้ง่าย

วิธีการสอน ควรใช้ภาษาง่าย ๆ พยายามทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม โดยเล่านิทานชาดก นิทานพื้นเมืองที่มีคติธรรม เรื่องราวเหตุการณ์ปัจจุบัน และรูปภาพประกอบ

ข. การสร้างอุปนิสัย อุปนิสัยสันดานของคนจะดีหรือเลวนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือ

- (1) สิ่งแวดล้อมที่เด็กคลุกคลีมาตั้งแต่เยาว์วัย เช่น อุปนิสัย จิตใจ และพฤติกรรมของบิคารมารคา ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน บรรยากาศภายในครอบครัวและสภาพของชุมชน
- (2) การฝึกฝนอบรมที่เด็กได้รับตั้งแต่เยาว์วัยจากบ้านและจากโรงเรียน ถ้าบิคารมารคา หรือครูเป็นคนเจ้าระเบียบ เข้มงวดกวดขันในระเบียบ เด็กก็จะมีอุปนิสัยเป็นคนเจ้าระเบียบไปด้วย

เมื่อทราบอุปนิสัยของเด็กขึ้นอยู่กับตัวประกอบ 2 ประการคือ สิ่งแวดล้อมและการฝึกฝนอบรม เราก็สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อม ภายในบ้าน เป็นงานที่บิคารมารคา สามารถทำได้ โดยการจัดบ้านช่องให้สะอาดเป็นระเบียบ สร้างบรรยากาศภายในบ้านให้อบอุ่น มีความสุข และความสนุกสนาน พอที่จะให้เกิดความสุขใจเมื่ออยู่บ้าน

2. การให้การฝึกฝนอบรมที่ถูกต้องในด้านการอบรมฝึกฝนนั้น มีหลักสำคัญอยู่ว่า ต้องให้เด็กทำอย่างจริงจังในชีวิตจริง ไม่ใช่เพียงแต่สอนด้วยปาก หรือจัดให้ทำแบบเล่น ๆ ต้องช่วยกันทั้งทางบ้าน และ

ทางโรงเรียน บ้านกับโรงเรียนต้องติดต่อกันใกล้ชิด รับทราบจุดประสงค์ นโยบาย และวิธีการ ของกันและกัน โดยการจ้างงานประจำขึ้นทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน เพื่อให้เด็กได้ร่วม "ทำงาน" อย่างจริงจังเพื่อให้งานชนิดนั้น ๆ เป็นเครื่องกลมเกลายอุปนิสัยของเด็กให้เป็นไปตามที่บ้านและ โรงเรียนต้องการ

ค. การให้กลับใจใหม่ สำหรับเด็กโตและผู้ใหญ่ที่มีอุปนิสัยสันดานเป็นของตัวเองอย่าง มั่นคงแล้ว การสอนให้จำข้อธรรมใดอย่างเดียวกันจะไม่สามารถทำให้เขาเปลี่ยนอุปนิสัยและพฤติกรรมได้เลย วิธีที่จะมีผลคือ การให้ "ความเห็น" โดยปฏิบัติดังนี้

(1) ความเห็นเกิดจากการคิด การคิดใคร่ครวญพิจารณาอย่างละเอียดจะทำให้ คนเกิดความเห็นใหม่ และทัศนคติใหม่ ได้เอง ฉะนั้นวิธีการศึกษาสำหรับคนประเภทนี้ควรหนักไป ในทางส่งเสริมให้รู้จักคิด ไม่ควรมุ่งให้จำข้อเท็จจริงอย่างเดียว

(2) ความเห็นจากการฟัง คนที่ไม่ชอบคิดอาจจะเกิดความเห็นและทัศนคติได้ ถ้าได้ฟังการบรรยายโดยนักบรรยายที่ฉลาด ภูมิปนิสัย จิตใจ ของคนฟัง และฉลาดในการพูด

(3) ความเห็นเกิดจากการได้ประสบการณ์บางอย่าง ซึ่งก่อให้เกิดความสะเทือน ใจมาก ๆ เช่น คนบางคนเป็นนักดื่มเหล้า วันหนึ่งไปพบเพื่อนรักถูกฆาตกรฆ่าเพราะเมาเหล้า เกะกะถนน เลยเกิดความเห็นและทัศนคติใหม่ต่อเหล้า เด็กดื่มเหล้าอย่างเด็ดขาด เราย่อมจะไม่สามารถจัดเหตุการณ์เช่นนี้ให้คนประสบได้ทุกเมื่อ แต่การเล่าเรื่อง การให้อ่านเรื่อง การให้ ฎภาพ หรือภาพยนตร์ที่จะก่อให้เกิดความสะเทือนใจก็มีส่วนช่วยได้เหมือนกัน¹

¹ แสง จันทร์งาม, "ข้อสังเกตเกี่ยวกับจริยศึกษา," การประชุมทางวิชาการ เรื่องพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย เนื่องในโอกาสศึกษาระหว่างชาติ ระหว่าง วันที่ 24 - 26 สิงหาคม 2513 (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2513), หน้า 266 - 272.

การปลุกฝังจริยธรรม

การปลุกฝังจริยธรรมเป็นกระบวนการศึกษาและเกิดขึ้นได้ในครอบครัว โรงเรียน สถาบันศาสนา และสื่อสารมวลชนแบบต่าง ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ สถาบันเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้ปลุกฝังหรือถ่ายทอดค่านิยมหรือแบบแผนความประพฤติที่พึงงามให้แก่สมาชิกของสังคม กระบวนการนี้บางครั้งเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นกระบวนการซึบเกล้าของสังคม สิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนี้คือ

1. ค่านิยมทางจริยธรรมหรือแบบแผนความประพฤติที่สังคมควรยอมรับ
2. ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด
3. ผู้รับการถ่ายทอด

1. ค่านิยมทางจริยธรรม เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจในสังคมเป็นผู้กำหนดขึ้นในสังคมหนึ่งจึงแตกต่างกันออกไป เป็นต้นว่า ในสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่ยังล่าหลัง ไม่มีเทคโนโลยี ความรู้ความสามารถในการเพาะปลูก เกี่ยวเกี่ยว ความสามารถในการรู้จักธรรมชาติในการใช้แรงงาน ความขยันขันแข็ง ฯลฯ จึงเป็นสิ่งจำเป็นและได้รับการกำหนดว่าเป็นสิ่งที่พึงงาม จึงเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดให้แก่สมาชิกของสังคม ดังนั้นความดี ความงาม เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือหน้าที่ของการศึกษาที่เป็นผู้กำหนด การศึกษาไม่มีบทบาทในการกำหนดว่า สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร แต่มีหน้าที่ถ่ายทอดความดีความงามที่สังคมกำหนดให้แก่สมาชิกของสังคม

2. ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด ได้แก่ สถาบันครอบครัว โรงเรียน วัด และสื่อมวลชน ซึ่งประกอบด้วยวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ สถาบันเหล่านี้มีลักษณะและวิธีการปลุกฝังจริยธรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น

- ครอบครัวให้การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดให้ความรักความอบอุ่น
- โรงเรียนปลุกฝังจริยธรรมโดยมีหลักสูตร บทเรียน ที่แน่นอน มีวิธีการปลุกฝัง ถ่ายทอด และประเมินผลอย่างเป็นระบบ

– สถาบันทางศาสนา มีอิทธิพลในการควบคุมให้คนปฏิบัติตามแบบแผนจริยธรรม
โดยมีบทลงโทษด้วย

3. ผู้รับการถ่ายทอด โดยทั่วไปผู้รับการถ่ายทอดจริยธรรมมักจะถูกมองว่าไม่มี
บทบาทอย่างใดในกระบวนการนี้ กล่าวคือ ตกอยู่ในสภาพเป็นผู้รับการถ่ายทอดอย่างเดียวไม่มี
โอกาสเลือกรับเอาค่านิยมที่ตนเห็นว่า เหมาะสม อันที่จริงผู้รับการถ่ายทอดค่านิยมทางจริยธรรม
ย่อมมีโอกาสที่จะรับเอาสิ่งที่ถ่ายทอดไม่เหมือนกัน เพราะบุคคลเหล่านี้มีความแตกต่างกันในด้าน
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่ละคนมีประสบการณ์ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ฉะนั้นค่านิยม
ทางจริยธรรมที่ถูกถ่ายทอดให้แก่สมาชิกโดยสถาบันต่าง ๆ อาจจะไม่ได้รับการปลูกฝังในระดับ
บุคคลทั้งหมดหรือ เสมอกันทั้งหมด¹

7.1.3 การวิเคราะห์สาระของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ใน
ส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอสาระที่เป็นหลักของแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ดังนี้

ก. เนื้อหากิจกรรมจริยศึกษาคตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

เนื้อหาจริยศึกษาคตามหลักสูตรเก่าที่กำหนดให้เรียนในระดับประถมศึกษา มีได้
แบ่งออกเป็น 3 ช่วง เหมือนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ถือว่าเนื้อหาคุณธรรมเหล่านั้นจำเป็นต้อง
สอนตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 – 6 และต้องปลูกฝังกันตลอดไปให้เหมาะกับวุฒิภาวะและวัยของเด็ก
เนื้อหาคุณธรรมที่จัดไว้ในหลักสูตรชั้นประถมศึกษา มีอยู่ด้วยกัน 30 คุณธรรมคือ

1. การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์

2. ความเมตตากรุณา

¹ อำนวย ทะหิงส์แก และ ชัยนัต วรรณะภูมิ, "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะ
ของนักการศึกษา," วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 13 (มิถุนายน –
กรกฎาคม 2522) : 31 – 34.

3. การไม่โลภ และไม่ขโมย
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
5. ไม่ละเมิดของรักผู้อื่น
6. การรู้จักความพอดี
7. การไม่พุกปด ไม่บึกเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุ่งงำให้เกิดการ
แตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ
8. การมีสัจจะและความจริงใจ
9. การไม่ลองเล่นและเสพสิ่งเสพศัคิให้โทษ
10. ความเป็นผู้มีสติ ยับยั้งชั่งใจ รู้สัคิณิคชอบชั่วคิ
11. ความเป็นผู้มีเหตุผล
12. ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
13. ความขยันหมั่นเพียร
14. ความอดทนและอดกลั้น
15. ความกล้าหาญ ความเชื่อมั่นในตนเอง
16. ความกตัญญูทกเวทึ
17. ความซื่อสัตย์สุจริต
18. การทำใจให้สงบ มีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส
19. ความไม่เห็นแก่ตัว
20. ความประณีต ละเอียคดีฉฉวน
21. ความรับผิดชอบ
22. ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง
23. ความมีระเบียบวินัยและการตรงค่อเวลา
24. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง

25. มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคมระหว่างเพศ
26. มารยาทในการแสดง การแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การแสดงความเสียใจ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ
27. หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (สหธรรม) ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย การเชื่อฟัง การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ
28. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และการปฏิบัติตามประเพณีนิยม
29. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์
30. การแก้ไขข้อบกพร่อง การปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ได้แก่ นิกศีลธรรม ระเบียบกฎหมาย และจารีตประเพณี

คุณธรรมจริยศึกษาแต่ละข้อนี้ ไม่สามารถแยกย่อยเนื้อหาออกไปอีก แต่ต้องนำมาแยกย่อยในลักษณะของกิจกรรมเชิงปฏิบัติเป็นข้อ ๆ เช่น การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์ นักเรียนต้องมีความคิดรวบยอดเองว่าหมายถึง การไม่ตี ไม่ฆ่า ไม่ทำร้ายหรือทำอันตรายต่อบุคคลและสัตว์ และสิ่งที่นักเรียนต้องปฏิบัติ คือจะต้องช่วยเหลือเมื่อพบสัตว์ที่บาดเจ็บ อพยพ ไม่สบาย เป็นต้น การปฏิบัตินี้จะต้องออกมาในรูปของกิจกรรมที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น และกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นต้องบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ของคุณธรรมนั้น ๆ ด้วย¹

¹ กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษาลำดับที่ 10 หน้า 8 - 10.

ข. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

เนื้อหากิจกรรมจริยศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นคุณธรรมที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้กับเด็กหลาย ๆ อย่างเป็นไปพร้อม ๆ กัน ไม่ควรที่จะแยกสอนคุณธรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่างหากออกไป

การสอนจริยศึกษาเพื่อที่จะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ได้นั้น จำเป็นต้องจัดประสบการณ์หลายอย่าง เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติ ได้คิด และได้ตัดสินใจในการกระทำของตนเอง โดยการจัดประสบการณ์หลาย ๆ ลักษณะดังนี้

1. การให้ความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติตามคุณธรรมในหลักสูตรจริยศึกษา
2. การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม พิธีกรรม และระเบียบประเพณี
3. มารยาทและวิธีปฏิบัติตน¹

ค. วิธีสอนและกลวิธีการสอนจริยศึกษาที่ควรนำมาใช้ในชั้นเรียน

การสอนจริยศึกษาในชั้นเรียน จะให้ได้ผลดี ครูผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงถึงในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. ต้องใช้วิธีที่ทำให้เกิดความสนใจ การที่จะสอนโดยให้จดหรือท่องจำ มีหวังได้ผลแต่เพียงเล็กน้อย วิธีเรียกร้องความสนใจต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมแก่วัยและภูมิความรู้ของผู้เรียน เช่น เด็กเล็ก ๆ ควรใช้สอนด้วยนิทานแบบนิทานสุภาษิต เด็กโตขึ้นอีกอาจใช้วิธีให้อ่านหนังสือที่มีคติในจริยธรรม นักเรียนชั้นสูง อาจสอนโดยการแสดงการอภิปราย การสัมภาษณ์ ตัวอย่างซึ่งมาจากชีวิตจริง เป็นต้น
2. ต้องมีการแสดงประโยชน์และแสดงโทษของการปฏิบัติให้เห็นจริงเห็นจังเท่าที่จะทำได้ ไม่ใช่อ้างคุณและโทษอย่างลมๆ แล้ง ๆ ที่ผู้เรียนไม่สามารถจะเข้าใจและเห็นด้วย

¹กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษา

3. ควรสอนเรื่องให้ผู้เรียนจะสามารถรับรู้และกระทำตามได้ ข้อนี้สำคัญเป็นพิเศษสำหรับเด็ก ๆ ถ้าสอนเรื่องสิ่งหรือสูงเกินไป เด็กไม่เข้าใจ หรือกระทำตามไม่ถูก การสอนนั้น ๆ ก็ย่อมจะเสียเปล่า

4. ควรให้มีการปฏิบัติประกอบกับการสอนไปด้วย เช่น สอนเรื่องการทำ การพาไปหาท่าน หรือให้อาหารสัตว์ หรือให้บริจาคเงินเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นต้น ข้อนี้มีประโยชน์เป็นพิเศษสำหรับเด็กเล็ก ๆ ซึ่งรับการฝึกนิสัยได้ง่าย ความรู้สึกที่เกิดจากการปฏิบัติจะฝังจิตใจของผู้เรียนอยู่ต่อไป เป็นเวลานานมากกว่าความรู้ที่เกิดจากการท่องจำแต่อย่างเดียว

5. ควรถือว่าการสอนต้องทำอยู่ตลอดเวลา มีใจเฉพาะแต่ตามตารางสอนเท่านั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องช่วยกันสอนทั้งครูและผู้ปกครอง เมื่อใดเห็นเด็กประพฤติไม่ถูกต้อง ผู้ใหญ่ต้องตักเตือนและแนะนำการปฏิบัติที่ถูกต้องให้ทุกครั้ง¹

สรุป การสอนจริยศึกษาเป็นการสอนที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติมากที่สุดและเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในคุณธรรมนั้น ๆ จำเป็นต้องพฤติกรรมของนักเรียนว่าเปลี่ยนไปในทางที่พึงประสงค์หรือไม่ โดยดูจากการแสดงออก เช่น การอภิปราย การให้เหตุผล การตั้งคำถามกันเอง หรือแสดงบทบาทสมมุติ โดยความสมัครใจ โดยเฉพาะพฤติกรรมของเด็กเมื่อเผชิญกับปัญหาจริงๆ ทั้งนี้เห็นได้ในโรงเรียนและตามปกติวิสัยเมื่ออยู่นอกโรงเรียน ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ และพยายามจูงใจไปสู่เรื่องหรือหัวข้อที่ต้องการเน้น การสอนจริยศึกษาจะได้ผลครูจำเป็นต้องยึดแผนการสอนเป็นหลักเพื่อจะได้ทราบจุดประสงค์การสอนว่าต้องการให้นักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไรจะได้จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเรื่องและเวลาที่กำหนดให้ ตลอดจนวิธีการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ครูมีแนวการสอนที่ถูกทาง ขณะเดียวกันเวลาสอนจริยศึกษาควรสอนให้สัมพันธ์กับการสอน

¹อวย เกตุสิงห์, "จริยศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลสมบูรณ์ได้อย่างไร," การประชุมทางวิชาการ เรื่องพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย เนื่องในโอกาสการศึกษาระหว่างชาติ ระหว่างวันที่ 24 - 26 สิงหาคม 2513 หน้า 128 - 129.

กลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ก็สามารถแทรกจรรยาศึกษาเข้าไปได้ ตัวอย่างการ
สอนเรื่องเวลา เรื่องการคูณาพิกา ครูอาจกล่าวถึงความสำคัญของนาฬิกาว่ามีอะไรบ้าง แล้ว
จึงสอดแทรกจรรยาศึกษาเข้าไปในเรื่องนี้ว่า การตรงต่อเวลามีผลคืออย่างไร เป็นต้น

ง. การประเมินผลจรรยาศึกษา

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนสำคัญมากก่อนมีการเรียนการสอน
ครูจะต้องประเมินผลตัวนักเรียนเสียก่อนว่า มีพฤติกรรมไปในทางใด และจับมันที่ไว้ ระหว่าง
ที่เรียนจรรยาศึกษาครูจะต้องมีการประเมินผลหลังการเรียน การสอนทุกครั้ง อาจจะเป็นการตรวจ
ผลงาน สังเกตการสัมภาษณ์ ถ้านักเรียนยังไม่ผ่านพฤติกรรมที่ครูตั้งไว้ ครูจะต้องจัดการสอนซ่อม
เสริมเพื่อให้นักเรียนผ่านพฤติกรรมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การประเมินผลแบบนี้เป็นการประเมินผล
เพื่อพัฒนานักเรียน¹

7.2 ศิลปะศึกษา

7.2.1 เอกสารที่เสนอการศึกษาที่ใช้ให้เห็นความสำคัญของศิลปะศึกษา

มนุษย์ทุกคนมีพลังอำนาจแห่งการแสดงออกโดยธรรมชาติและการสร้างสรรค์อยู่
ในตัวมาตั้งแต่กำเนิด² และได้แสดงออกปรากฏให้ผู้อื่นเห็นตั้งแต่วัยเด็ก ดังเราจะพบรอยขีด
เขียนเป็นรูปภาพต่างๆ มีความหมายบ้าง ไม่มีความหมายบ้าง อยู่ทั่วไปตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น
ตามรั้ว กำแพงวัด บริเวณฝาผนัง ฯลฯ

¹ กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษา
ลำดับที่ 10 หน้า 36 - 37.

² ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, "ศิลปะสำหรับชั้นประถมศึกษา," (วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2500), หน้า 1.

เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่าเด็กทุกคนต่างมีจินตนาการความคิดฝันเป็นของตนเองด้วยกันทั้งนั้น ความคิดฝันดังกล่าวเด็กสร้างของเขาขึ้นมาเอง และเด็กสามารถแสดงออกได้ซึ่งความรู้สึกนึกคิดดังกล่าวออกมาโดยวิธีทางต่าง ๆ กัน¹ โดยไม่ต้องมีใครมาสั่งสอน ความต้องการและความสามารถที่จะแสดงออกได้ซึ่งความรู้สึกนึกคิดดังกล่าว เกิดขึ้นกับเด็กทุกคนไม่ว่าจะมาจากครอบครัวที่ร่ำรวย หรือจากครอบครัวที่ยากจน เป็นเด็กโง่ หรือเด็กฉลาด ได้รับการศึกษาหรือไม่ก็ตาม

วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาแขนงหนึ่งที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนา โดยส่งเสริมให้เด็กแสดงออกเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ตามทัศนะของตน ศิลปะศึกษามีกิจกรรมอยู่มากในอันที่จะตอบสนองความต้องการของเด็กทุกเพศทุกวัยให้ได้แสดงออกซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ออกมาในรูปแบบวิธีทางต่าง ๆ กันอย่างกว้างขวางที่สุด วิชาศิลปะศึกษาจึงเป็นวิชาที่เด็กส่วนใหญ่อยอบ

กล่าวโดยสรุป ศิลปะศึกษาคือ การแสดงออกเกี่ยวกับสิ่งที่เห็น สิ่งที่คิด สิ่งที่ประสบ ตลอดจนความคิดคำนึงและแสดงออกตามจินตนาการ/ประสบการณ์ ตามความสามารถของเด็ก ซึ่งแต่ละคนมีความสามารถในการแสดงออกและชื่นชมในงานศิลปะที่แตกต่างกัน

วิลเลียม จอห์นสโตน (William Johnstone) กล่าวว่า "ศิลปะเป็นภาษาสากลสำหรับเด็ก" ศิลปะเป็นภาษาที่เด็กเชื่ออย่างจริงจังว่าจะใช้เป็นสื่อแสดงถึงสิ่งที่เขาต้องการจะแสดงให้คนอื่นรับรู้และเข้าใจได้²

¹ประเทิน มหาจันทร์, "ศิลปะในโรงเรียนประถม," เอกสารการนิเทศการศึกษา (พระนคร : หน่วยงานนิเทศการประถมศึกษา กรมการฝึกหัดครู, 2511), หน้า 9.

2

William Johnstone, Child Art to Man Art (New York : Macmillan, & Co., Ltd., 1941), p. 5.

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) ซึ่งเป็นคนสำคัญและมีชื่อเสียงที่สุดในวงการศิลปะได้กล่าวไว้เมื่อสี่สิบปีมาแล้วว่า "การที่เด็กได้ปฏิบัติงานศิลปะจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสร้างสรรค์และเทคนิคของการทำงาน"¹

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา ได้กล่าวว่า "ชีวิตของเด็กต้องการแสดงออกและการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นวิธีทางที่จะตอบสนองความต้องการด้านนี้ได้ การศึกษารุ่งมีความมุ่งหมายเพื่อความเจริญงอกงามและพัฒนาการแห่งชีวิตของเด็ก จึงต้องอาศัยศิลปะเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะศิลปะกับชีวิตของเด็กเป็นของคู่กันจะแยกเสียมิได้"²

ประเทิน มหาพันธ์ กล่าวว่า "ขณะที่เด็กกำลังประกอบกิจกรรมทางศิลปะอยู่นั้น เด็กจะได้รับประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เป็นต้นว่า ทำให้เด็กได้เกี่ยวพันกันทางสังคม ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณมีส่วนได้สร้างศิลปะ เกิดความภูมิใจ มีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยเหตุนี้เอง เด็กจึงได้รับความอบอุ่น มีความคุ้นเคย และความสนิทสนมกลมเกลียวกันภายในโรงเรียน"³

ดังนั้นการเรียนการสอนศิลปศึกษาจึงมุ่งในทางปฏิบัติมากกว่าการสอนหนังสือที่มุ่งเน้นไปยังการท่องจำเหมือนสมัยก่อนและควรสอนสิ่งที่เป็นเรื่องราว หรือสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน โดยเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและสิ่งที่เป็นปัจจุบันที่ทุกคนกำลังสนใจ ซึ่งจะเป็นการช่วยทำให้เกิดการสนใจอีกทางหนึ่ง ขณะเดียวกันผู้เรียนก็จะเกิดจินตนาการไปในทางความคิดสร้างสรรค์ เป็นตัว

¹ Viktor Lowenfeld, Creative and Mental Growth 3rd ed.

(New York : Macmillan, 1957), p..49.

² ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, "ศิลปะสำหรับชั้นประถมศึกษา," หน้า 6.

³ ประเทิน มหาพันธ์, "ศิลปะในโรงเรียนประถม," เอกสารการนิเทศการศึกษ หน้า 2-3.

ของตัวเอง กล่าวแสดงออกตามความสามารถที่มีอยู่ เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรม

7.2.2 ความคาดหวังในการสอนศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา

พุทธศักราช 2521 คือ

- (1) เด็กปฏิบัติกิจกรรมศิลปะได้แสดงออกอย่างมีเสรี
- (2) เด็กสามารถเลือกวัสดุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องถักนำมาประกอบกิจกรรมในศิลปะ
- (3) เด็กเข้าใจศิลปะหลาย ๆ อย่างไปพร้อมกัน
- (4) เด็กเริ่มเรียนศิลปะอย่างถูกวิธี
- (5) เด็กรู้จักขั้นตอนของการเรียนศิลปะ
- (6) เด็กสามารถประเมินค่าของศิลปะทุกแขนงได้¹

7.2.3 เนื้อหากิจกรรมศิลปะศึกษา เพื่อให้เกิดผลตามความคาดหวังในการ

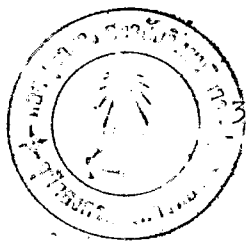
สอนศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ดังนั้น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงได้บรรจุเนื้อหากิจกรรมศิลปะศึกษาที่สำคัญ ๆ คือ

ก. การเขียนภาพระบายสี

1. การลากเส้นตามความเคลื่อนไหวและการรับรู้ตัวอย่างง่าย ๆ เป็นการฝึกความพร้อมของนักเรียนในการจับเครื่องมือที่ลากเส้นไปตามทิศทางที่ต้องการได้อย่างคล่องแคล่ว ทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง
2. การรู้จักบังคับมือในการระบายสี ให้เป็นไปตามลีลาและจังหวะเมื่อลากเส้นต่าง ๆ ตามต้องการได้ถูกต้อง แล้วให้ทดลองนำสีชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ระบายภาพลงไปในช่องว่างต่าง ๆ ที่มีอยู่ได้โดยไม่ให้ล้นเส้นหรือช่องว่างที่มีอยู่นั้น

¹กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนี้เทศการศึกษ

ลำดับที่ 10, หน้า 48.



การเขียนภาพและการระบายสี เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์และนิทาน เมื่อผ่านกิจกรรม 1, 2 แล้ว ก็ได้นำประสบการณ์ทั้ง 2 มาใช้โดยการนำเอาวิธีการ 1, 2 มาประกอบการเขียนภาพ

ข. การปั้น

1. การปั้นรูปทรงแบบง่าย ๆ เช่น ผลไม้ คน สัตว์ สิ่งของโดยใช้ดินเหนียว ดินน้ำมัน กระจกหรือวัสดุอื่นที่เปลี่ยนรูปทรงได้ เป็นการเตรียมดินเหนียวให้ได้ที่พร้อมที่จะปั้นเป็นรูปทรงได้
2. การสร้างรูปแบบอิสระ รูปแบบเรขาคณิต และรูปแบบธรรมชาติ เป็นการปั้นด้วยวิธีเส้น วิธีแผ่น และวิธีอิสระ เพื่อให้รูปแบบชนิดต่าง ๆ ตามต้องการเพื่อให้ได้ลักษณะนิสัยในการรักธรรมชาติ และแยกรูปต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

ค. การพิมพ์

การพิมพ์ด้วยวัสดุต่าง ๆ โดยใช้ผลไม้ เชือก ฯลฯ เป็นแม่พิมพ์ ๆ ภาพเป็นการเลือกวัสดุที่มีอยู่รอบตัวเรานำมาเป็นแม่พิมพ์ ให้นักเรียนรู้จักเลือกเชือกที่มีความอ่อน เช่น เชือกค้ายพอกทำด้วยแม่พิมพ์ ทาสีให้ทั่ว เชือก แล้วขดเป็นแบบต่าง ๆ ตามต้องการ นำกระดาษที่จะพิมพ์ทับบนเชือกที่ขดแล้ว กดให้ทั่วบริเวณแล้วยกกระดาษขึ้นก็จะได้ภาพตามต้องการเป็นต้น

จ. งานจักออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ

เป็นงานที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการเลือกวัสดุ การใช้เครื่องมือ ตลอดจนเทคนิคในการสร้าง เช่น การนำเชือกมาผูกมัดหรือการใช้ภาชนะต่าง ๆ ยางไม้ที่ได้จากธรรมชาติ ฯลฯ

1. การพับ ตัด ฉีกกระดาษเป็นรูปแบบ 2 มิติ หรือ 3 มิติ เช่น การสร้างกล่อง ท่อกล่อง จักทำระเบะทราย ฯลฯ

2. การสร้างภาพปะจากรูปถ่าย หนังสือพิมพ์ เศษวัสดุและวัสดุอื่น ๆ เป็นการออกแบบโดยการนำเอารูปถ่ายจากหนังสือพิมพ์ ฉีกหรือตัดให้เป็นรูปภาพต่าง ๆ แล้วนำปกลงบนกระดาษที่ทำเป็นที่รองภาพ เป็นสิ่งที่มีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้
3. การสร้างเครื่องหมუნ เครื่องแขวน และสิ่งเคลื่อนไหว เป็นการนำวัสดุที่มีอยู่ตามท้องถิ่น เช่น ผลไม้ ใบไม้ ส่วนต่าง ๆ ของพืช เปลือกหอย ฯลฯ ก่อนที่จะนำมาแขวนบางอย่างต้องตกแต่งเสียก่อน และวัสดุที่นำมาแขวนหรือทำเครื่องหมუნจะต้องมีน้ำหนักเบา ไม่เป็นของแหลม-คม
4. การจัดออกแบบและสร้างสรรค์ เช่น จัดหิน จัดดอกไม้ จัดกระเบื้อง หวาย ฯลฯ เป็นการฝึกให้นักเรียนสังเกตสิ่งที่เป็นธรรมชาติ และรู้จักนำมาจัดให้สวยงามในทางศิลปะ¹

7.2.4 หน้าที่สำคัญของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในตำราสอนศิลปศึกษาทุกครั้ง

ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องปฏิบัติและคำนึงถึงหน้าที่สำคัญของครูศิลปศึกษา ดังนี้คือ

1. เป็นผู้แนะนำและกระตุ้นเตือนให้เด็กแสดงออก คือ คอยแนะนำช่วยช่วยเหลือเด็กให้ทำงานบรรลุถึงความสำเร็จตามความสามารถและความต้องการของเขา เพราะครูมีประสบการณ์ในชีวิตมากกว่าเด็ก ครูมีความสังเกตและเปรียบเทียบ วิเคราะห์ได้ดีกว่า สิ่งที่สำคัญครูควรพยายามหาสิ่งสนับสนุน จูงใจให้เกิดความสนใจในการที่จะเรียน

¹กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษา ลำดับที่ 10, หน้า 48-54.

จะทำงาน จะแสดงออก โดยไม่ต้องมีการบังคับ ในการทำงานของเด็กนั้นครูควรให้เด็กมีเสรีในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก เพราะเด็กในวัยนี้จะไม่สนใจในฝีมือการเขียนภาพหรือปั้น เด็กเพียงแต่ต้องการที่จะแสดงความรู้ ประสบการณ์ และเรื่องที่เขาต้องการหรือสนใจออกมาเป็นภาพหรืองานศิลปะอื่น ๆ ในวัยนี้ครูผู้สอนควรจะฉวยโอกาส ชักจูงเด็กให้ได้ใช้กิจกรรม ศิลปะนั้นไปในเชิงว่าสำรวจ ทดลอง จะเหมาะกว่าที่จะมุ่งหมายในผลสำเร็จของงาน

2. เป็นผู้ที่ปลูกฝังกิจนิสัย ครูผู้สอนต้องคอยคำนึงถึงหน้าที่การปลูกฝังกิจนิสัยการทำงานที่ดีให้รู้จักรับผิดชอบในการเตรียมเครื่องมือ เครื่องใช้ การสะสม และการจัดหมวดหมู่การเรียนในการทำงาน ตลอดจนการประณีตในการใช้วัสดุที่จัดหามา เก็บรักษาให้เป็นที่เป็นทางและรู้จักรักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ และการบำรุงรักษา
3. ครูควรหางานให้เด็กมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายตรงกับความต้องการของเด็ก ตัวอย่างการใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวันในห้องเรียนเป็นสื่อ ครูควรรหาโอกาสใช้กิจกรรมต่าง ๆ ประจำวันในห้องเรียนเป็นสื่อให้เด็กเรียนรู้ศิลปะไปด้วยเช่นการทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดห้องเรียน จัดมุมหนังสือ การจัดป้ายนิเทศ เป็นต้น
4. ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างกันระหว่างบุคคลคือ ยอมรับว่าเด็กมีความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ความต้องการแตกต่างกันไป ครูก็ควรสอนหรือส่งเสริมให้เด็กแสดงออกมาในผลงานตามที่เด็กรู้ เด็กมีประสบการณ์ และเด็กมีวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้จะเหมาะมากกว่า

5. การจัดวัสดุการสอน จุดหมายปลายทางของการสอนศิลปศึกษานั้นต้องกระตุ้นให้เด็กแสดงออกตามความรู้สึกของเขา วัสดุเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่ง ฉะนั้นครูควรรวบรวมหรือมีโครงการจัดหาวัสดุต่าง ๆ ไว้สอนศิลปะให้มากที่สุดที่จะทำได้ เพื่อเด็กจะได้มีโอกาสเลือกใช้จึงเป็นการเรียนด้วยการกระทำและเรียนด้วยการแก้ไขปัญหา อันเป็นประสบการณ์ที่ดีแก่เด็ก
6. การแสดงผลงานของเด็ก ผลงานของเด็กที่ได้ทำแล้ว ครูผู้สอนควรจะได้พิจารณาส่งเสริมที่จะนำผลงานเหล่านั้นไปติดแสดง ติดแสดงในห้องเรียน บนป้ายนิเทศ การแสดงผลงาน ควรให้เป็นหน้าที่ของเด็ก เขาช่วยกันคิดพิจารณา ครูเป็นเพียงแต่ผู้คอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่ถูกที่ควรเท่านั้น ครูไม่ควรจะไปทำเสียเอง
7. การจัดห้องเรียนและเครื่องมือเครื่องใช้ ครูควรส่งเสริมให้เด็กได้นำความรู้ ประสบการณ์ หรือทักษะในการเรียนศิลปศึกษาไม่ว่าจะเป็นในด้านการใช้สี การจัดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และสวยงาม มาใช้ในการจัดห้องเรียน จัดป้ายนิเทศ เป็นต้น¹

7.2.5 การประเมินผลศิลปศึกษา ทุกครั้งที่ครูผู้สอนทำการสอนแผนการสอนศิลปศึกษาเรื่องหนึ่ง ๆ จบลงแล้ว และเพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องทำการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ซึ่งการประเมินผลศิลปศึกษาแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

¹ กรมสามัญศึกษา, "การสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา," คู่มือนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), หน้า 20-27.

1. การประเมินผลตามจุดประสงค์ การประเมินผลศิลปศึกษาเมื่อการเรียนการสอนเสร็จสิ้นลงแต่ละกิจกรรม ผู้สอนจะต้องประเมินทุกครั้งไป และการประเมินแต่ละครั้งจะต้องยึดจุดประสงค์เป็นหลัก เพราะการเรียนการสอนแต่ละครั้งนั้น เราต้องการอะไรจากเด็ก

2. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียน เป็นการประเมินเพื่อจุดเริ่มต้นของนักเรียนอยู่ตรงไหน และไต่ก้าวหน้าขึ้นมาแล้วอย่างไร หรือว่าเกิดได้เรียนรู้แล้วแต่การปฏิบัติกิจกรรมกลับไม่เจริญงอกงามเท่าที่ควร ผู้สอนควรปรับปรุงการเรียนการสอนของเด็กแต่ละคนได้แล้ว การประเมินผลศิลปะไม่ควรเอาเด็กทั้งชั้นเปรียบเทียบ ควรจะเอาเด็กแต่ละคนเปรียบเทียบตัวเขาเองเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเราถือว่าศิลปะเรียนได้ทุกคนมีศิลปะ ไม่ใช่ศิลปะเป็นของเฉพาะคนที่พรสวรรค์เท่านั้น ฉะนั้นจึงไม่ควรเอาผลงานที่นักเรียนทำสำเร็จไปเปรียบเทียบกันจะไม่เกิดความยุติธรรม และการตัดสินศิลปะไม่ควรมี 0 ควรจะเป็นผ่านหรือควรแก้ไขเท่านั้น

7.2.6 เครื่องมือในการประเมิน วิธีการประเมินศิลปะที่จะให้ครอบคลุมจุดประสงค์ของหลักสูตรได้นั้น ถึงแม้ว่าศิลปะจะมุ่งเน้นการปฏิบัติจริง คือ จะดูแต่ผลงานที่สำเร็จไม่ได้ ควรใช้วิธีสังเกตและแบบทดสอบที่เกี่ยวกับการนำไปใช้ด้วย ซึ่งลักษณะเครื่องมือในการประเมินศิลปะมีอยู่หลายแบบดังนี้

1. แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกต เพื่อวัตถุประสงค์การดำเนินการปฏิบัติ เครื่องมือประเภทนี้จะประกอบด้วยรายการที่ต้องการสังเกต การวัดผลจะดูว่านักเรียนมีพฤติกรรมตามรายการที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้ามีพฤติกรรมดังกล่าวจึงจะ "ผ่าน" การประเมินในช่อง "ผลการประเมิน"¹

¹กรมวิชาการ, เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ในสมุทประจักษ์
ป.02/3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หน้าคำชี้แจง.

ตัวอย่าง

แบบสำรวจรายการ

เลขที่	ชื่อ	ความตั้งใจในการทำงาน	ความรับผิดชอบ	ความตั้งใจของตนเอง (ความดีของตนเอง) แต่ลดทอน	ความมั่นใจ	ความเรียบร้อย	ผลงานที่ทำ	ผลการประเมิน	หมายเหตุ

ข้อเสนอแนะ ควรสังเกตหลาย ๆ ครั้งจากหลายพฤติกรรม¹

2. แบบทดสอบ เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมด้านความรู้ - ความคิด อาจจะใช้วิธี การให้นักเรียนเขียนตอบ สัมภาษณ์ หรือสอบปากเปล่า สำหรับการทดสอบนี้ครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องจัดสภาพการณ์สอบให้เป็นทางการ เพราะการทดสอบเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ดังนั้นครูผู้สอนจึงสามารถทำการทดสอบได้ตลอดเวลาที่มีการเรียนการสอน ทั้งนี้ให้พิจารณาตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงความประหลัดในค่านเวลา แรงงาน และวัสดุอุปกรณ์

¹กรมวิชาการ, เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ในสมุคประจำชั้น
ป.02/3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หน้า 122..

เช่นในกรณีที่เป็นข้อสอบ ถูก - ผิด หรือเลือกตอบ ซึ่งสามารถใช้วิธีการสอนปากเปล่าในขณะที่
ที่มีการเรียนการสอน¹

7.3 คนตรีและนาฏศิลป์

7.3.1 เอกสารที่เสนอการศึกษาศิลปะให้เห็นความสำคัญของคนตรีและ
นาฏศิลป์ คนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนมีความสุข ความรื่นเริงสนุกสนาน ช่วยผ่อนคลาย
ความทุกข์ได้ในบางขณะและยังช่วยลดความเครียดทางจิตใจลงได้มาก²

อรวรรณ บรรจงศิลป์ กล่าวไว้ว่า คนตรีเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในสิ่งแวดล้อม
ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ช่วยในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ และช่วยบำบัด
โรคร้ายไข้เจ็บ นอกจากนี้คนตรียังทำให้เราทราบและเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ
มนุษย์³

สายสุรี จุติกุล กล่าวไว้ว่า คนตรีเป็นสื่อหนึ่งในการแสดงออกของความคิด
การ ความคิดประเภทต่าง ๆ ความเข้าใจ ความรู้สึก และจินตนาการของคน นอกจากนี้ยังเป็น
ตัวเราให้เกิดความรู้สึก และอารมณ์ต่าง ๆ⁴

¹กรมวิชาการ, เรื่องมีอำนวยการเรียนรูตามจุดประสงค์ในสมคประจำชั้น ปี.02/3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หน้า 122.

²สมโภช รอดบุญ, คลาสสิก (กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์, 2518), หน้า 1.

³อรวรรณ บรรจงศิลป์, "วิชาดนตรีสำหรับครูประถมศึกษา," เอกสารประกอบ
การอบรมครู หน้า 1. (อัคราเนา)

⁴สายสุรี จุติกุล, "การสอนคนตรี - นาฏศิลป์ และการละครในโรงเรียน,"
ใน จุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช แผนกโรงงาน,
2518), หน้า 158.

จะเห็นได้ว่า คนครีมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อมนุษย์ในค่านต่าง ๆ เป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์

ในพุทธศตวรรษที่ 23 - 24 นักการศึกษาคนสำคัญ ๆ เช่น รูสโซ (Rousseau) เพสตาลอซี (Pestalozzi) และโฟรเบล (Froebel) ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของคนครีและมีส่วนสนับสนุนให้คนครีเข้ามามีบทบาทในการศึกษาเนื่องจากคนครีช่วยให้เด็กเจริญเติบโตและมีพัฒนาการพร้อม ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม¹

จะเห็นได้ว่า ขณะนี้บุคคลส่วนใหญ่และผู้บริหารทางการศึกษาได้มองเห็นความสำคัญของการคนครีมากขึ้น ทั้งนี้เพราะคนครีคือ ผลรวมของชีวิต²

ทุกคนย่อมต้องการความสุข โดยเฉพาะความสุขทางใจ ซึ่งเกิดจากอารมณ์ผู้ใดมีความสุขทางใจก็จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น ทั้งด้านการทำงานและความเป็นอยู่ ส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสุขทางใจก็คือ เสียงอันไพเราะของคนครี จากข้อคิดนี้แปลทำให้มีการสอนวิชาคนครีขึ้นในโรงเรียน เพื่อต้องการให้เด็กได้รับความสุขทางใจจากการฟังคนครี การร้องเพลงก็จะทำให้เด็กสามารถเรียนวิชาต่าง ๆ ควบคู่และเป็นสุข³

¹ Howard Hyman-Taubman, How To Bring Up Your Child to Enjoy Music (New York : Hanover House, 1958), p.1.

² Bessie R. Swanson, Music in the Education of Children (San Francisco : Wadsworth, 1961), p. 16.

³ วิรัช ขุนสูงเนิน, "คนครีเบื้องต้นสำหรับครูประถมศึกษา," เอกสารประกอบการเรียน, (พิมพ์โลกแผนกเอกสารและการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิมพ์โลก, 2520), หน้า 4.

7.3.2 ความสำคัญของการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ในโรงเรียน การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ในโรงเรียน เพื่อต้องการส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกด้วยความสามารถ สนุกสนาน เพลิดเพลินและเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ดังจะเห็นได้ว่า ดนตรี-นาฏศิลป์ ช่วยในการพัฒนา ด้านต่าง ๆ คือ

ก. พัฒนาบุคลิกภาพ การได้มีโอกาสแสดงออกด้านความสามารถอย่างสม่ำเสมอ และมีความเชื่อมั่นในการแสดงออกนั้น ย่อมนำมาซึ่งบุคลิกภาพของผู้นำเป็นผู้มีความ ร่าเริงแจ่มใส การดนตรีและนาฏศิลป์ช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกทางด้านการแสดง การทำ จังหวะ และร้องเพลงอย่างเสรี แม้ว่าบางครั้งจะมีแบบแผน แต่ภายใต้บังคับก็ยังสามารถ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกมาต่อหน้าสาธารณชนได้อย่างไม่เคอะเขิน จะพบว่าเด็ก นักเรียนบางคนเมื่อมีกรีธาเคอะเขินก็จะมีอาการห่อตัว ก้มหน้า และเดินไม่ตรงทาง ซึ่งถ้า ปล่อยให้ไว้วางใจเป็นนิสัยก็จะทำให้บุคลิกภาพทางร่างกายเสียไปได้

ข. พัฒนาอารมณ์ การแสดงออกด้วยการร้องรำ ทำจังหวะ อย่างมีขอบเขตที่เหมาะสม และทำโดยสม่ำเสมอ จะช่วยให้เด็กเป็นคนร่าเริง และเบิกบาน บางครั้งจะ สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกได้ ถ้าได้ฝึกการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์อย่างถูกต้องตามวิธีการสอน ซึ่งจะสามารถฝึกการควบคุมจังหวะและลีลาการเต้น กระโดด การใช้เสียงในการร้องเพลง จนสามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ได้ในที่สุด การแสดงออกของเด็กที่ได้รับการ ฝึกจะมีความสนุกสนาน ร่าเริง เหมาะสมตามวัย

ค. พัฒนาสังคม เมื่อมีโอกาสได้แสดงออกร่วมกับคนอื่นในทางดนตรีและนาฏศิลป์ย่อมจะฝึกให้เด็กรู้ว่าเมื่อไรตนจะเป็นผู้นำกลุ่มและเมื่อไรตนจะต้องเป็นผู้ตาม และควร จะทำตนอย่างไรจึงจะสามารถเข้ากับคนอื่นได้อย่างดี การเรียนดนตรีและนาฏศิลป์จะช่วยให้เด็ก รู้จักการยอมรับ ความสามารถของผู้อื่นและพร้อมที่จะแสดงความสามารถของตนเองออกมาได้ เวลาเดียวกันเมื่อเกิดการผิดพลาดในกิจกรรมก็พร้อมที่จะยอมรับผิดได้อย่างไม่กระดากอายในการ ฝึก บางครั้งเด็กจะละทิ้งความรู้สึกเห็นแก่ตัวได้ เพราะกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ มีกิจกรรมอื่น ๆ ที่จะสามารถให้เด็กเปลี่ยนกิจกรรมและยอมให้เครื่องมือเกี่ยวกับการเล่นให้แก่เพื่อนด้วยการฝึก กิจกรรมสลับเปลี่ยน

ง. พัฒนาเจตคติ ถ้าการเรียนการสอนดนตรี-นาฏศิลป์ เป็นไปได้อย่างถูกต้องจะสามารถพัฒนาเจตคติ ความคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของเด็กได้มาก ในสมัยก่อนเคยมีคำกล่าวที่ว่า การร้องรำทำเพลงนั้น เป็นเรื่องของการเอนกนันทนาการเท่านั้น การเรียนเรื่องนี้จึงถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ แต่ปัจจุบันการดนตรีและนาฏศิลป์ ช่วยให้เขาได้รู้จักศิลปวัฒนธรรมของชาติของชนชั้น และมีโอกาส รู้จักศิลปวัฒนธรรมของชาติอื่นได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย¹

7.3.3 ความคาดหวังของการเรียนดนตรี-นาฏศิลป์ตามหลักสูตรประถมศึกษา

พหุศักราช 2521 การเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ตามหลักสูตรประถมศึกษา พหุศักราช 2521 มีเป้าหมายที่จะนำดนตรีและนาฏศิลป์มาช่วยในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีแก่ผู้เรียน และสร้างความรู้ความเข้าใจในการดนตรีและนาฏศิลป์ เพื่อส่งเสริมรสนิยมและความรู้สึกอันดี โดยทั้งจุดมุ่งหมายไว้พอสรุปได้ดังนี้

(1) ให้รู้จักคุณค่าของประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ คุณค่าของดนตรีและนาฏศิลป์นั้น ย่อมเกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ ทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก และก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข สร้างสรรค์ ความละเอียดอ่อนในทางจิตใจแก่ผู้ที่มีประสบการณ์ในทางดนตรีและนาฏศิลป์เป็นอย่างดี

(2) ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ แนวโน้มของหลักสูตรต้องการที่จะให้ประชากรได้มีพื้นฐานความรู้พอสมควรเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อแสดงความเป็นบุคคลในชาติที่สมบูรณ์ ฉะนั้นจึงกำหนดให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานไว้บาง

(3) ให้มีโอกาสพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ตามความถนัดและความสนใจของตน จากจุดมุ่งหมายข้อนี้จะเห็นว่า หลักสูตรต้องการให้ประชากร

¹ กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนี้เพื่อการศึกษา
ลำดับที่ 10, หน้า 83 - 84.

ได้มีมนุษย์สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยอาศัยคนตรีและนาฏศิลป์เป็นเครื่องช่วยและในเวลาเดียวกัน ก็ส่งเสริมความถนัดและความสนใจเฉพาะบุคคลให้ได้แสดงออกมาตามความสามารถของแต่ละบุคคล

(4) ให้แสดงออกตามความคิดและจินตนาการของตน นอกจากจะให้ได้แสดงความสามารถเฉพาะบุคคลแล้ว ยังส่งเสริมให้ได้แสดงความคิดและจินตนาการออกมาในด้านการแสดงเพื่อส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น ของเด็กด้วย

(5) ใหญ่จักคนตรีและนาฏศิลป์ของไทย และของชาติอื่น จุดมุ่งหมายข้อนี้ส่งเสริมให้เด็กและประชากรได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคนตรีและนาฏศิลป์ของไทย สามารถดูและเข้าใจการแสดงอันเป็นของชาติได้ มีโอกาสได้รับฟังและเห็นคนตรีและนาฏศิลป์ของชาติอื่น ๆ รอบ ๆ บ้านเมืองเรา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศอีกด้วย

(6) ให้นำประสบการณ์ทางคนตรีและนาฏศิลป์ไปช่วยส่งเสริมและปรับปรุงบุคลิกภาพของตัว เมื่อใดที่งานมีความชำนาญในกิจกรรมของคนตรีและนาฏศิลป์ ย่อมเกิดความมั่นใจ¹

7.3.4 เนื้อหากิจกรรมในหลักสูตรคนตรีและนาฏศิลป์ มีดังนี้ เพื่อให้เกิดผลตามความคาดหวังในการสอนคนตรี-นาฏศิลป์ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ดังนั้นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงได้บรรจุเนื้อหากิจกรรมคนตรี-นาฏศิลป์ที่สำคัญ ๆ คือ

ก. กิจกรรมเน้นจังหวะ การสอนคนตรีและนาฏศิลป์ในชั้น ป.1-2 นั้น ต้องการสร้างทักษะทางจังหวะเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาต่อไป จังหวะเป็นส่วนสำคัญที่สุดใน การเรียนคนตรีและนาฏศิลป์ ถ้ามีทักษะตั้งแต่เบื้องต้นแล้วจะเป็นการง่ายต่อการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นไป กลวิธีและเทคนิคในการสอนจังหวะสำหรับเด็กในวัยนี้คือ

¹ กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษา ลำดับที่ 10, หน้า 84-85.

- (1) ให้อุปกรณ์แบบแผนของจังหวัดง่าย ๆ และสั้น ๆ ที่เด็กจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น จังหวัดพื้นเมือง จังหวัดว่าง จังหวัดการเคลื่อนไหว ชั้นพื้นฐานของคน สัตว์ และสิ่งของ เช่น จังหวัดของเสียงนาฬิกา รถไฟ น้ำไหล ชีพจร การเคลื่อนไหวตามจังหวัดโดยการเลียนแบบ หรือสร้างสรรค์ขึ้นเองโดยยึดจังหวัดเป็นหลัก
- (2) บางกิจกรรมมักเรียนอาจจะศึกษาทางขึ้นมาประกอบจังหวัดเองตามจินตนาการ แต่ในบางกิจกรรมครูควรเสนอแนะโดยการสาธิตอย่างช้า ๆ
- (3) ให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกและร่วมวงทำจังหวัดอย่าปล่อยให้เด็กบางคนขาดโอกาส เพราะจะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยใฝ่ดีของเด็กได้แสดงออก
- (4) จัดแบ่งเด็กตามความสนใจ เพื่อส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ ไม่ควรสอนด้วยวิธีการบังคับใจเด็ก
- (5) การสอนกิจกรรมจังหวัดนี้จะต้องสอนอย่างสม่ำเสมอและหมั่นทบทวนบ่อยๆ
- (6) อุปกรณ์เกี่ยวกับดนตรี เช่น เครื่องเคาะจังหวัดต่าง ๆ ควรจัดให้พอ กับจำนวนนักเรียนโดยจัดทำสื่อการเรียนที่สามารถประดิษฐ์เองได้

ข. กิจกรรมการร้องเพลง การร้องเพลงมีส่วนสำคัญที่มาประกอบคือ จังหวัดและทำนองในระดับชั้น ป.1-2 เราเน้นให้เด็กได้มีประสบการณ์ทางทำนองเพลงและจังหวัด ฉะนั้นถ้าสอนให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับจังหวัดมาจากกิจกรรมเน้นจังหวัด แล้วยอมจ่ายต่อการเรียนด้านกาารร้องเพลง โดยเพิ่มในคานทำนองเข้ามาสัมพันธ์มากขึ้น

- (1) เล่าเรื่องของลักษณะเพลงที่จะฟังให้นักเรียนเกิดความเข้าใจคร่าว ๆ ก่อน
- (2) สร้างบรรยากาศในการเรียนเพลงนั้น ๆ ให้เป็นการเรียนด้วยความสนุกสนานและให้มองเห็นเป็นของง่ายก่อนโดยเฉพาะเพลงไทย

- (3) ฟังเพลงและร้องเพลงโดยการสาธิตของครูหรือจากสื่อการเรียน
- (4) ให้นักเรียนได้แสดงท่วงท่าประกอบเพลงนั้น ๆ หลังจากการเรียนร้องเพลงแล้ว
- (5) จัดแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มจังหวะ กลุ่มร้องเพลงและการทำท่าทางประกอบเพลงให้นักเรียนแสดงให้สัมพันธ์กัน เพื่อเป็นการทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบและความสามัคคีของเด็กในกลุ่ม
- (6) ควรทำแผนภูมิเพลงและจังหวะให้นักเรียนได้เห็นเพื่อสะดวกในการจำ
- (7) อุปกรณ์เกี่ยวกับจังหวะที่จำเป็น ควรจะตองนำมาใช้เพื่อเน้นเกี่ยวกับจังหวะให้นักเรียนฝึกความกล้าโดยให้โซวร้ายระของร่างกายในสวนต่าง ๆ ทำจังหวะเช่น การเอียงศีรษะ คบเข่า แม่มือ และปรบมือ เป็นต้น
- (8) ใ้ร้องเพลงประกอบการชักหุ่นกระดาษต่าง ๆ ความจังหวะเพลงและเนื้อเพลง

ค. กิจกรรมการฟัง การฟังเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในหลักสูตรและแผนการสอน เพื่อที่จะส่งเสริม ความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ เพราะเพลงบางเพลงย่อมไม่เหมาะกับการขับร้อง แต่มีความไพเราะซึ่งน่าจะให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ได้ฟังและใคร่จักเช่น เพลงไทยบางเพลงที่ไพเราะและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป เพลงเด็กของชาติต่าง ๆ เพลงพื้นเมืองง่าย ๆ ตลอดจนเพลงปลุกใจ เพลงคนตรีต่าง ๆ ความไพเราะจะช่วยให้เกิดความอ่อนไหวในอารมณ์ ความละเมียดละไมในความรู้สึกเกี่ยวกับการดนตรีทั้งของไทยและของต่างประเทศ การสอนที่จะให้เกิดความรู้สึกและลักษณะนิสัยเหล่านี้ควรประกอบด้วยเทคนิคการสอนเหล่านี้ คือ

- (1) การให้นักเรียนใคร่ที่มา และลักษณะของเพลงที่จะฟังพอสมควร
- (2) การใคร่รับฟังเพลงนั้น ๆ อย่างถูกต้องและประกอบด้วยความไพเราะตามลักษณะของเพลงนั้น ๆ

(3) การแสดงในค่านจินตนาการในรูปแบบของการเคลื่อนไหว

(4) การแสดงความคิดเห็นและสรุปความคิดเห็น

ง. กิจกรรมนาฏศิลป์ นาฏศิลป์หมายถึง การร่ายรำ ตามแบบแผนของนาฏศิลป์ไทยและการแสดงท่าทางเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันในบ้านสากล อาจเรียกได้ว่าการแสดงจินตลีลา เมื่อได้ฟังเพลงหรือการแสดงละครต่าง ๆ สำหรับเด็กเทคนิคในการสอนกิจกรรมเหล่านี้นี้อาจใช้การสาธิตการแสดงภาพ เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ออกมาจากเด็กเอง ซึ่งกิจกรรมนี้จะสร้างความรู้ ความเข้าใจ ศิลปะการละคร และนาฏศิลป์ไทยให้แก่เด็กไทย ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจการแสดงต่าง ๆ ได้ การสอนในระดับนี้มุ่งหมายให้ประสบการณ์แก่เด็ก โดยผ่านการฝึกพอสมควร เทคนิคการสอน กิจกรรมนาฏศิลป์ให้แก่เด็กชั้น ป.1-2 ประกอบด้วย

(1) การให้ให้นักเรียนได้เห็นภาพหรือการแสดงที่ถูกต้องเพื่อเป็นแนวความคิด

(2) การฝึกร้องเพลงต่าง ๆ มาประกอบการปฏิบัตินาฏศิลป์

(3) การฝึกจังหวะเพื่อนำมาประกอบการเคลื่อนไหว

(4) สร้างจินตนาการ การเคลื่อนไหวให้แก่นักเรียนเมื่อได้ยินเพลงหรือเรื่องราวที่ต้องการแสดง

(5) การสาธิตของยากให้เป็นของง่าย เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

(6) การย้ายผู้ให้นักเรียนกล้าและให้ทุกคนได้แสดงท่าทาง¹

7.3.5 การประเมินผลดนตรีและนาฏศิลป์

ก. วิธีการประเมินผล การประเมินผลในขั้นนี้ใช้การประเมินผลทุกครั้ง ที่ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในแผนการสอนย่อยแต่ละแผนแล้ว เพื่อที่ทราบว่านักเรียนมีผลการเรียนใน

¹กรมวิชาการ, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษาลำดับที่ 10, หน้า 105 - 106.

แต่ละเรื่อง แต่ละกิจกรรมนั้นอย่างไร และสมควรจะปรับปรุงตรงไหน การเรียนดนตรีและนาฏศิลป์จะต้องอาศัยความถนัดและความสนใจของเด็กเป็นหลักในการสอน ฉะนั้นผลของการประเมินผลย่อมต่าง ๆ ถ้าเด็กมีความสนใจน้อยและมีความถนัดน้อย ย่อมต้องอาศัยเวลาและการช่วยที่ยามากกว่าเด็กที่มีความถนัดและสนใจอยู่แล้ว ในด้านทักษะพื้นฐาน แต่ในด้านคุณลักษณะบางอย่างที่เป็นนิสัยเกิดอาจแสดงออกได้เท่าเทียมกัน ฉะนั้นสิ่งที่ครูจะยึดไว้เป็นหลักในการประเมินผลก็คือจุดประสงค์ของหลักสูตรและเอาจุดประสงค์ย่อยในแผนการสอนมาเป็นเกณฑ์

ข. เครื่องมือในการประเมินผลดนตรี-นาฏศิลป์ ลักษณะเครื่องมือในการประเมินผลดนตรี-นาฏศิลป์ มักจะใช้แบบสำรวจรายการเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกต เพื่อวัตถุประสงค์กรมค่านการปฏิบัติ เครื่องมือประเภทนี้จะประกอบด้วยรายการต้องการสังเกต การวัดผลจะดูว่านักเรียนมีพฤติกรรมตามรายการที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้ามีพฤติกรรมดังกล่าวจึงจะ "ผ่าน" การประเมินในช่อง "ผลการประเมิน" เป็นต้น¹

7.4 พลศึกษา

7.4.1 เอกสารที่เสนอการศึกษาซึ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของพลศึกษา วิชาพลศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน ถึงผลการวิจัยของ ฮาร์ท และ เชย์ (Hart and Shay) ที่ว่าสมรรถภาพทางกายมีความสัมพันธ์กับความสามารถในด้านวิชาการ ถ้าสมรรถภาพทางกายดีก็จะมีผลทำให้การเรียนดีขึ้น² นับว่าพลศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้สมบูรณ์

¹กรมวิชาการ, เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ในสมุดประจำชั้น ป.02/3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หน้าคำชี้แจง.

²Marcia E. Hart and Clayton T. Shay, "Relationships Between Physical Education and Academic Success," Research Quarterly 35 (October 1964) : 445.

ดังนั้นจึงจัดเป็นองค์หนึ่งในกระบวนการศึกษา

วรศักดิ์ เพียรชอบ กล่าวไว้ว่า วิชาพลศึกษาคือการศึกษาแขนงหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายเช่นเดียวกับการศึกษาอย่างอื่น ๆ คือ เป็นวิชาที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และ สังคม จะแตกต่างจากวิชาอื่น ๆ ที่ตรงที่วิธีการและสิ่งที่นำมาใช้ คือ พลศึกษาใช้กิจกรรมการออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬาเป็นสื่อกลางของการเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพลศึกษาต่าง ๆ¹

เจย์ บี. แนช (Jay B. Nash) ได้ให้คำนิยามของคำว่า พลศึกษาว่า พลศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการศึกษาทั้งหมด และเป็นการศึกษาที่ใช้กิจกรรมเป็นสื่อเพื่อให้เกิดพัฒนาการทางกาย ทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคม²

ด้วยเหตุนี้ วิชาพลศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้สมบูรณ์ มีประสิทธิภาพในการประกอบกิจการงานเพื่อดำรงชีวิตในสังคมและเพิ่มสมรรถภาพของกำลังคนในการพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้ พลศึกษาเป็นแขนงหนึ่งอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กิจกรรมพลศึกษาจัดเป็นกิจกรรมให้เด็กได้ปฏิบัติจริง ให้เป็นไปตามหลักวิชา ตามความยากง่าย ความเหมาะสมกับวัย ความสนใจ และพัฒนาาร่างกาย จิตใจ สังคม ของเด็กให้ร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง สุขภาพจิตดี มีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส นอกจากนี้ พลศึกษาจะช่วยหล่อหลอมเกล้าให้เป็นคนดี มีลักษณะนิสัยดี น้ำใจดี มีความอดทน มีระเบียบวินัย

¹ วรศักดิ์ เพียรชอบ, "ความหมายและวัตถุประสงค์ของวิชาพลศึกษา,"

วารสารพลศึกษา 11 (มิถุนายน 2512) : 10.

² Jay B. Nash, Physical Education (New York : A.S. Barnes and Co., 1948), p. 52.

ความซื่อสัตย์ โดยอาศัยกิจกรรมพลศึกษา กระบวนการเรียนการสอน ความกลมกลืนในการสอน การฝึกอบรมนักเรียนไปทุกระยะทุกตอนของการสอน

7.4.2 ความสำคัญของพลศึกษาที่มีผลต่อลักษณะนิสัย พลศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 นี้ เป็นช่วงที่เด็กเริ่มค้นพบประสบการณ์การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีแบบแผนตามลักษณะกิจกรรมพลศึกษาเป็นครั้งแรก กิจกรรมพลศึกษามีลักษณะส่งเสริมพัฒนาร่างกาย จิตใจเด็กให้มีความพร้อมและสนองความต้องการของร่างกาย สนองธรรมชาติของเด็ก มุ่งการสร้างพื้นฐานการเคลื่อนไหวของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงอิริยาบถ เปลี่ยนอารมณ์ หรือเคลื่อนไหวร่างกายด้วยความสนุกสนาน ซึ่งสมยนิคีในกิจกรรมพลศึกษา

พลศึกษาจะช่วยให้ครูได้มีโอกาสพบเห็นพฤติกรรมของเด็กได้สังเกตลักษณะนิสัยของเด็ก ซึ่งเขาได้มาร่วมเล่น ร่วมเรียนพลศึกษากับเพื่อน ๆ ในชั้นเดียวกัน เขาจะแสดงท่าทางอย่างไร เข้ากับเพื่อนฝูงได้หรือไม่ เขามีการร่วมมือหรือรู้จักหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกัน เขากระทำในสิ่งที่แสดงออกถึงความไม่เป็นธรรมหรือไม่ เช่น เถร การแกล้งเพื่อน การแสดงออกของเด็กในสิ่งดังกล่าวนั้น ครูจะได้หาทางหรือเปลี่ยนวิธีการจากสอนพลศึกษา แก่ไขให้เด็กเปลี่ยนแปลงความประพฤติ การปฏิบัติ หรือพฤติกรรมไปในทางที่ดีที่พึงประสงค์

7.4.3 ความคาดหวังในการสอนพลศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 การสอนพลศึกษามุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพอันประกอบด้วย รูปร่าง ท่าทาง อุนนิสัย ความรู้สึกล้าคิดและเจตคติ ทักษะกิจกรรมพลศึกษาที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว และใช้อวัยวะของร่างกายได้อย่างมีความสัมพันธ์และคล่องแคล่วว่องไว มีพลัง มีความอดทน ทรงตัวได้ในอิริยาบถต่าง ๆ มีความว่องไวในการโต้ตอบ ร่างกายมีความพร้อมอยู่เสมอ

พลศึกษาในช่วงชั้น ป.1-2 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ และความต้องการอันเป็นส่วนหนึ่งของการออกกำลังกาย ทำให้ร่างกายเจริญเติบโต ประกอบกับมีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เป็นการปูพื้นฐานกิจกรรมพลศึกษาจะต้องเน้นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยเกี่ยวกับความเป็นระเบียบ มีวินัย ก้าวรเล่นเป็นหมู่คณะ เข้ากับเพื่อนได้ ซื่อสัตย์

ออกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เราพึงประสงค์ สิ่งเหล่านี้จะต้องพยายามใช้พลศึกษาเป็นสื่อหรือเครื่องมือฝึกอบรมให้แนวปฏิบัติคนทุกขั้นตอนของการสอนพลศึกษา

7.4.4 เนื้อหากิจกรรมพลศึกษา เพื่อให้เกิดผลตามความคาดหวังในการสอนพลศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ดังนั้น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงได้บรรจุเนื้อหากิจกรรมพลศึกษาที่สำคัญ ๆ คือ

ก. การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน เป็นการเคลื่อนไหววัยละส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่เป็นไปตามธรรมชาติ และความต้องการของเด็ก ซึ่งเป็นการพัฒนาทางร่างกาย ลักษณะการเคลื่อนไหวก็เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่น การนอน การนั่ง การยืน การเดิน การวิ่ง การกระโดด การก้มตัว การทรงตัว การขยับ การปา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการเคลื่อนไหวร่างกาย ในเด็กเล็ก ๆ จำเป็นต้องวางรากและปูพื้นฐาน การเคลื่อนไหวร่างกายโดยใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ และความต้องการของเขา นำมาปรับปรุง ดัดแปลง ให้มีหลักการเคลื่อนไหวที่ถูกต้อง และพื้นฐานที่จะนำไปใช้กิจกรรมพลศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

ข. การเล่นสมมุติ เป็นการแสดงออกเกี่ยวกับท่าทางที่เด็กนึกคิด มีจินตนาการ จดจำ เลียนแบบ ทำท่าทางตามท้องเรื่อง หรือเรื่องราวที่เขายกขึ้นมาเล่าหรือสมมุติเรื่องขึ้น สมมุติเหตุการณ์ขึ้น การแสดงท่าทางประกอบไปกับเรื่องราว หรือการเล่นสมมุติเป็นการออกกำลังกายไปด้วย การออกกำลังกายลักษณะนี้เป็นการสนองความต้องการของเด็ก เด็กชอบเล่นเลียนแบบอยู่แล้ว การเล่นสมมุติจึงควรให้เด็กได้ออกกำลังกายใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ เช่น ขา ลำตัว

ค. เกมเบ็คเติ้ล เป็นการเล่นเล็ก ๆ น้อย ๆ มีหลายรส หลายอย่าง มีการเล่นประเภทวงกลม การเล่นไล่ตะ การเล่นพื้นเมือง การเล่นเกมเบ็คเติ้ล เด็กจะได้รับความสนุกสนาน ออกกำลังกายโดยไม่รู้ตัว และเหมาะกับวัย นอกจากนี้เด็กยังปฏิบัติตามกติกาของเกมที่ไม่สลับซับซ้อนเกินไป ได้ฝึกทักษะการเคลื่อนไหวเบื้องต้นที่จะนำไปใช้ในเกมนกีฬาใหญ่ ๆ ต่อไป อีกทั้งสร้างเสริมลักษณะนิสัย ความเป็นระเบียบ มีวินัยและปรับตัวเข้ากับหมู่คณะได้

ง. กิจกรรมเข้าจังหวะ เป็นกิจกรรมที่สนองธรรมชาติของเด็ก จะเห็นได้จากเด็กตั้งแต่วัยก่อนเรียน เมื่อได้ยินเสียงกลอง คนตรี จะขยับท่าทางตามจังหวะกลอง คนตรี หรือไม่ก็เลียนแบบผู้ใหญ่ กิจกรรมเข้าจังหวะจึงเป็นกิจกรรมที่สนองความต้องการ ความสนใจ และธรรมชาติของเด็ก เด็กจะได้ออกกำลังกายด้วยความเพลิดเพลินสนุกสนาน

จ. การเล่นแบบผลัด เป็นกิจกรรมพัฒนาการทางร่างกาย มีลักษณะการเล่นเป็นการแข่งขันกัน โดยนำเอากิจกรรมการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน และการเล่นที่ใช้อุปกรณ์มาจัดขึ้นให้เล่นแบบผลัด

ฉ. การเล่นโลกิโยน เป็นกิจกรรมที่สนองความต้องการของเด็ก เด็กในวัยนี้ต้องการแสดง ต้องการโอ้อวด ความแข็งแรงของร่างกาย ความสามารถที่ตนทำได้ เป็นการทดสอบ การปฏิบัติของเด็กเอง เป็นการแสดงออกถึงการไขว่คว้าเนื้อใหญ่ ๆ รวมทั้งแสดงออกทางจินตนาการ ท่าทางของสัตว์ก็ได้ ฉะนั้นกิจกรรมการเล่นโลกิโยนนี้จะท้าทายเด็กให้อยากออกกำลังกายเป็นอย่างดี¹

¹กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษา, ลำดับที่ 10, หน้า 115 - 118.

7.4.5 เทคนิคการสอนพลศึกษาและข้อแนะนำ การสอนพลศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นเพียงให้พื้นฐานพลศึกษาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของเด็ก เวลาที่จัดให้เด็กประถมศึกษาปีที่ 1-2 เรียนพลศึกษาจัดให้เพียง 2 คาบ ประมาณ 40 นาทีเท่านั้น ฉะนั้นการดำเนินการสอนใช้เพียง 3 ชั้นก็พอแล้ว มีชั้นการสอนดังนี้

1. ชั้นเตรียม
2. ชั้นเรียน
3. ชั้นสรุปผลการเรียน

1. ชั้นเตรียม เป็นชั้นที่เด็กเตรียมพร้อมเข้าแถวจัดชั้นเรียนไว้พร้อมแล้ว ครูสำรวจอุปกรณ์ สุขภาพเด็กให้เรียบร้อย โดยคำนึงถึงสุขภาพของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ หลังจากนั้นก็เตรียมร่างกาย จิตใจเด็ก นั่นคือ การอบอุ่นร่างกาย การอบอุ่นร่างกายในการเรียนพลศึกษา มุ่งกระตุ้นระบบต่าง ๆ ของร่างกาย อวัยวะร่างกาย กล้ามเนื้อหมุนเวียนโลหิต ระบบการหายใจให้ตื่นตัวพร้อมที่จะเรียนกิจกรรมพลศึกษาต่อไป

กลวิธีการสอนและข้อเสนอแนะการอบอุ่นร่างกาย

- (1) ให้เด็กอบอุ่นร่างกายเกี่ยวกับกล้ามเนื้อใหญ่ ๆ ของร่างกาย เช่น แขน ขา ลำตัว
- (2) ควรมีกิจกรรมการอบอุ่นร่างกายที่ให้เด็กหาคิดต่อกันไป
- (3) การใช้เวลาในการอบอุ่นร่างกายไม่ควรให้มากเกินไป ควรใช้เวลาประมาณ 3-5 นาที
- (4) ครูควรให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมการอบอุ่นร่างกายพอประมาณ อย่าทำซ้ำมากและนานเกินไป
- (5) การอบอุ่นร่างกาย เด็กต้องทำทุกครั้งที่มีการเรียนพลศึกษา กล้ามเนื้อเด็กจะได้มีความพร้อมและไม่เกิดอันตราย

2. ขั้นเรียน เป็นขั้นที่สำคัญที่จะทำให้เด็กได้เรียนกิจกรรมพลศึกษาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แต่จะเรียนหรือเล่นให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ครูก็ต้องอธิบายและสาธิตวิธีการเล่นให้เด็กทราบ และเห็นท่าทางที่ถูกต้อง

กลวิธีการสอนและข้อเสนอแนะที่สำคัญ

- (1) ครูควรพูดสั้น ๆ รวบรวมใช้เวลาสาธิตไม่มากเกินไป เพื่อสงวนเวลาให้เด็กได้ลงมือเล่นหรือเรียนทันทีเมื่อพูดและสาธิตเสร็จ
- (2) หลังจากเด็กได้อบอุ่นร่างกาย จนร่างกายพร้อมที่จะเล่นหรือเรียนนั้นควรให้เด็กลงมือปฏิบัติ เพราะถ้าครูซักถามและยิงการสอนในกลางสนามที่มีเด็กจุกจิกด้วย เด็กจะเบื่อหน่ายไม่ฟังครูพูด และจะไม่ยอมอยู่ในระเบียบวินัย
- (3) การสาธิต ครูอาจสาธิตเองหรือเลือกเด็กที่มีความสามารถมาสาธิตหรือบางกิจกรรมก็ให้เด็กสาธิตทั้งหมด
- (4) การแสดงหรือสาธิต จะต้องให้มองเห็นทุกคน สามารถได้ยินคำอธิบายอย่างถนัดด้วย
- (5) การอธิบายไม่ควรนานเกิน 5 นาที หลังจากการอธิบาย สาธิตการเล่นให้ทุกคนเข้าใจแล้ว ให้นักเรียนปฏิบัติทันที อาจจะใช้เวลาประมาณ 20 - 25 นาที

3. ขั้นสรุปการเรียน ขั้นนี้จะเป็นขั้นสรุปที่เด็กได้เล่น ได้เรียนพลศึกษาไปแล้ว และเด็กได้แยกออกไปกระจัดกระจาย ฉะนั้นจะต้องเรียกเด็กให้กลับมาเข้าแถว 4 แถวเหมือนตอนแรกอีกครั้ง

เมื่อรวมแถวได้แล้ว ครูจะต้องพยายามใช้เทคนิคการสรุปและประเมินผลให้ได้ดี ซึ่งครูจะต้องสังเกตการ เรียนหรือ เล่นของเด็กมาตลอดตั้งแต่ต้นจนสุดท้าย

- ครูจะใช้วิธีสนทนา ซักถามเด็ก ถึงผลที่ได้เรียนไปแล้วเป็นอย่างไร

- ครูควรเสนอแนะข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขหรือให้เด็กช่วยกันเสนอวิธีการแก้ไขครั้งต่อไป
- ส่วนการกระทำของเด็กที่ครูพบเห็น ก็ควรชมเชยพร้อมกับปรบมือให้กำลังใจ
- ถ้ามีงานหรือสิ่งที่เตรียมมอบหมายให้แก่เด็กครั้งต่อไปก็สิ่งตอนนี้ ก่อนจะกลับเข้าชั้นเรียน ควรให้เด็กทำความสะอาดร่างกาย ล้างมือ ล้างหน้า แต่งกายให้เรียบร้อยก่อนแล้วกลับมาเข้าแถวอีก หรืออาจจะให้ไปทำความสะอาดหลังจากเลิกแถวแล้วก็ได้ ทำความสะอาดแล้วเข้าชั้นเรียนเลย

การเลิกแถวเป็นการสิ้นสุดการเรียนผลศึกษาในคาบเวลานั้น ๆ ครั้งหนึ่งควรให้เด็กประทับใจ มีอารมณ์สนุกสนาน เจตคติที่ดีต่อผลศึกษา เมื่อครูสั่งเลิกแถวให้ทุกคนโค้งพร้อมตบมือ 1 ครั้ง หรือ 2 - 3 ครั้งก็ได้¹

7.4.6 การประเมินผลผลศึกษา

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนผลศึกษา เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องประเมินโดยเอาผลจากการวัดผลมาประเมินดูว่านักเรียนสามารถทำได้ตามจุดประสงค์หรือไม่

การวัดผลผลศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นั้น ครูจะทำได้อย่างสะดวก คือใช้วิธีการสังเกตหรือผลการปฏิบัติของนักเรียน²

7.5 กิจกรรมสร้างนิสัย

เนื่องจากกิจกรรมสร้างนิสัยเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นโครงสร้างของเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่ไม่เหมือนประเทศใด และเป็นเรื่องใหม่ จึง

¹กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษา, ลำดับที่ 10, หน้า 120 - 122.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

ไม่มีเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงนำเสนอสาระของหลักสูตรเกี่ยวกับกิจกรรมสร้างนิสัยดังนี้

กิจกรรมสร้างนิสัยเป็นกิจกรรมที่สนองความต้องการของเด็ก จะมีทั้งกิจกรรมเล็ก ๆ ถึงกิจกรรมใหญ่ ๆ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่พัฒนาเด็กในด้านสุขภาพ กาย ใจ และความสนใจเกี่ยวกับสถานที่และอาชีพของชุมชน กิจกรรมสร้างนิสัยอาจใช้เวลาแตกต่างกัน บางกิจกรรมใช้เวลาหนึ่งคาบ สองคาบ บางกิจกรรมอาจต้องใช้เวลามากกว่าคาบต่อเนื่องกันก็ได้ กิจกรรมที่จัดไว้ในหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่รวม ๆ กันไม่ได้แบ่งแยกออกเป็นชั้น ๆ ดังนั้นครูจะต้องเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยและเพศของเด็ก

7.5.1 ความสำคัญของกิจกรรมสร้างนิสัย กิจกรรมสร้างนิสัยเป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังนิสัยที่ดีแก่เด็ก การสร้างนิสัยให้แก่เด็กนั้น ไม่ได้สร้างด้วยตัวหนังสือหรือแม่แต่ว่าจะใช้คำพูด พูดให้เด็กฟังก็มีไร้จะสร้างหรือปลูกฝังนิสัยได้เสมอไป ดังนั้นสิ่งที่ เป็นเครื่องมือในการสร้างนิสัย เด็กน่าจะทำได้แก่กิจกรรมที่让孩子ได้ลงมือปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ขณะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นั้นแหละจะเป็นโอกาสและหนทางที่จะสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้แก่เด็กได้ ดังนั้นกิจกรรมสร้างนิสัยซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ หรือระยะยาว ต่อเนื่องกันอันเป็นกิจกรรมที่สนองความต้องการของเด็ก เด็กจะแสดงออกให้เห็นถึงกระบวนการในการปฏิบัติต่อกิจกรรมนั้น ๆ อย่างละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง มีความสุขุมรอบคอบ ละเอียดยึดถาวร กิจกรรมบางอย่างเด็กได้คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ สังเกต ทดลองด้วยตนเอง

7.5.2 ความคาดหวังในการสอนกิจกรรมสร้างนิสัย การปลูกฝังหรือสร้างนิสัยให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยนั้น ต้องอาศัยกลวิธีต่าง ๆ และการฝึกเป็นประจำ ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งใช้เวลาไม่มากหรือนานเกินความสนใจของเด็ก การสอนกิจกรรมสร้างนิสัยเป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กโดยตรง จึงจำเป็นต้องใช้เวลาและฝึกอย่างจริงจัง ฝึกไปที่ละเล็กทีละน้อยโดยสม่ำเสมอ ก็จะทำให้เด็กเกิดนิสัยที่ดีขึ้น เช่น การให้เด็กสังเกตและบันทึกความเจริญเติบโตของต้นไม้จะเป็นการฝึกความละเอียดอ่อน ความรักธรรมชาติ

การสอน ก็อาจจะปรับคัดแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง ทำกิจกรรมมากขึ้น มีการประเมินผลสม่ำเสมอ และแก้ไขลักษณะนิสัยไปเป็นระยะ ๆ กิจกรรมบางกิจกรรม จะช่วยให้รู้จักอยู่ร่วมกัน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะด้วย¹

7.5.3 เนื้อหากิจกรรมสร้างนิสัย กิจกรรมสร้างนิสัยได้จัดเป็นกิจกรรมเน้นในด้านต่าง ๆ 6 กิจกรรมใหญ่ ซึ่งได้แก่

- กิจกรรมเน้นพัฒนาการทางสุขภาพกายและใจ
- กิจกรรมเน้นพัฒนาการทางสติปัญญา
- กิจกรรมเน้นพัฒนาการทางสังคม
- กิจกรรมเน้นพัฒนาการทางศิลปะและวัฒนธรรม
- กิจกรรมเน้นพัฒนาการทางจริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี
- กิจกรรมเน้นความสนใจเกี่ยวกับสถานที่และอาชีพของชุมชน

7.5.4 การประเมินผลกิจกรรมสร้างนิสัย วิธีการประเมินผลกิจกรรมสร้างนิสัย เนื่องด้วยกิจกรรมสร้างนิสัยเป็นเรื่องที่ต้องการให้นักเรียนเห็นคุณค่าของลักษณะนิสัยและความรู้สึกที่ดีงาม อันจะนำไปเป็นนิสัยที่ดีติดตัวไปในกาลข้างหน้า การประเมินผลก็ควรจะได้ใช้วิธีการดังนี้

- การสังเกต
- การตรวจผลงาน
- การทดสอบ จะใช้แบบทดสอบหรือการซักถาม²

¹กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัย หนังสือนิเทศการศึกษา, ลำดับที่ 10, หน้า 159 - 160.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 180.

สรุปได้ว่า แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในแต่ละแผนดังกล่าว เป็นกลุ่มที่มุ่งฝึกให้นักเรียนมีบุคลิกภาพ ท่าทาง อุปนิสัย ค่านิยม เจตคติ มีพฤติกรรมในทางที่ดีที่พึงประสงค์ ดังนั้น การที่จะนำแผนการสอนไปใช้ในโรงเรียนให้ไค้ผล จำเป็นต้องอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรใหม่ นำไปประสานต่อ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารระดับโรงเรียน และครูผู้สอน โดยจะขอกล่าวถึงบทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรใหม่ดังนี้

8. บทบาทของศึกษานิเทศก์และผู้บริหารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

ในฐานะที่ศึกษานิเทศก์มีบทบาทในด้านการนิเทศการสอน และผู้บริหารการศึกษาเช่น ระดับอธิบดี ผู้อำนวยการกอง ฯลฯ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณและการอบรม เพื่อให้การนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ไค้ผล ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารอื่นที่เกี่ยวข้อง จำเป็นจะต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

8.1 ประสานงานเรื่องการจัดส่งวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนต่าง ๆ จาก กรม กอง ที่เกี่ยวข้องให้ถึงโรงเรียนโดยครบถ้วน

8.2 แนะนำวิธีการใช้วัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

8.3 ติดตามผลการจัดการเรียนการสอน และช่วยแก้ไขป้ญหาที่เกิดขึ้น

8.4 สาธิตการสอนที่จะช่วยให้การสอนตามหลักสูตรใหม่บรรลุผล

8.5 จัดอบรมครูเพื่อเสริมความรู้และทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติมให้

8.6 จัดทำแบบฝึกหัดเสริมทักษะและเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

เพิ่มเติม

8.7 จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

8.8 ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันในระดับกลุ่มโรงเรียน เพื่อจัดทำตารางสอน กำหนดการสอน เครื่องมือประเมินผล สื่อการเรียน ฯลฯ ตลอดจนจัดอบรม สัมมนา ประชุม ปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและเสริมความรู้ที่จำเป็น

8.9 จัดให้มีการประชุมเพื่อแก้ปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแสวงหาวิธีการที่ศึกษาในการใช้หลักสูตรในระดับต่าง ๆ ทั้งกลุ่มโรงเรียน อำเภอ และจังหวัดเป็นครั้งคราว

8.10 เสริมกำลังใจครูด้วยการแสดงความสนใจถึงปัญหาของครู และให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา

8.11 ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูที่ ตลอดจนรายงานให้ผู้บริหารตามสายงานได้รับทราบ

8.12 วางโครงการและวิธี การติดตามผลการใช้หลักสูตรร่วมกันทุกฝ่าย¹

9. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรทั้งกระบวนการผู้วิจัยขอ เสนอ เอกสาร ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของบทบาทของโรงเรียน ซึ่งมีผลต่อการใช้หลักสูตรมากดังนี้

9.1 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน ถือว่าได้เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับครูผู้สอนมากที่สุด จึงจำเป็นจะต้องเข้าใจหลักสูตรใหม่เป็นอย่างดี ตลอดจนคอยช่วยเหลือครู เมื่อพบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรเอาใจใส่และคำนึงถึงในคำต่อไปนี้

¹กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 หน้า 176 - 177.

9.1.1 เยี่ยมห้องเรียน ติดตามดูว่าครูมีวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นพอควรหรือไม่ และติดต่อประสานงานกับแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนเหล่านั้น

9.1.2 ส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

9.1.3 สนใจติดตามถึงปัญหาการเรียนการสอนที่ครูประสบและช่วยแก้ปัญหา

9.1.4 จัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้มีสภาพที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนที่ดี เช่น จัดห้องสมุดให้อยู่ในสภาพที่ครูและนักเรียนจะได้ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมได้

9.1.5 ส่งเสริมให้มีการสอนซ่อมเสริมตามความจำเป็น

9.1.6 ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมนักเรียนที่จะช่วยให้เรียนรู้ตามหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

9.1.7 จัดให้มีการเชื่อมระหว่างชั้นเรียนของโรงเรียนในกลุ่มและหรือโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อให้ครูได้เห็นตัวอย่างของการเรียนการสอนที่ดีและมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น

9.1.8 เสริมกำลังใจของครูด้วยการรับปัญหาของครู ยกย่อง ชมเชยในความพยายามของครูที่มีต่อการสอน อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

9.1.9 ถู่วางงานหลักของครูคือ "สอน" ดังนั้น ครูที่พยายามสอนและสอน จึงควรได้รับพิจารณาความชอบเห็นว่าครูที่วิ่งเด่นทำงานพิเศษ แต่ทั้งการ สอน

9.1.10 จัดให้มีการประชุมครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการที่จะใช้หลักสูตรใหม่ให้ได้ดี

9.1.11 ชี้แจงเรื่องการเรียนการสอน และการประเมินผลตามหลักสูตรใหม่ให้ครูผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจเพื่อการร่วมมือที่ดี

9.2 บทบาทของครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ครูผู้สอนในฐานะที่เป็นผู้
ใช้แผนการสอนโดยตรง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่
เป็นอย่างดี และเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรใหม่ ครูผู้สอน
จึงจำเป็นต้องศึกษาสิ่งต่อไปนี้คือ

9.2.1 ทำความรู้จักเด็ก ศึกษาปัญหาเด็กเป็นรายบุคคล ฯลฯ และให้ความ
รู้สื่อก่อนมอบแก่เด็ก

9.2.2 ทำความเข้าใจจุดหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตร

9.2.3 ศึกษาแผนการสอน คู่มือครูให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งก่อนทำการสอน

9.2.4 เตรียมสื่อการเรียนที่จะใช้ในการสอนแต่ละครั้งก่อนสอน

9.2.5 จัดกิจกรรมการเรียนที่ส่งเสริมให้

ณ. เด็กรู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล รู้จักตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ข. เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เน้นกิจกรรมทำงาน
เป็นกลุ่มและอภิปราย

ค. เด็กยอมรับความสามารถของผู้อื่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล

ง. เด็กมีนิสัยรักการอ่าน และใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

9.2.6 ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดหมาย ครูจะต้องรู้ผู้ตลอดเวล่าว่าวิชา
ที่ตนกำลังสอนนั้นสอนโดยมีจุดประสงค์อะไร

9.2.7 ฝึกหาวิธีการประเมินผลและรู้จักใช้เครื่องมือประเมินผลที่ถูกต้องตาม
ลักษณะกิจกรรมการเรียนและมวลประสบการณ์ที่จัดให้เด็ก

9.2.8 จัดการสอนซ่อมเสริมให้แก่เด็กที่มีความจำเป็นต้องได้รับการซ่อมเสริม¹

¹กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรใหม่ไปใช้จะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลทั้ง 3 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และพึงระลึกเสมอว่า ทุกคนมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อการศึกษานาชาติ จึงควรได้มีการร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดี เพื่อให้สอดคล้องเจตนารมณ์ของหลักสูตรใหม่ เมื่อผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอนทราบบทบาทของตนแล้ว ก็จำเป็นที่บุคคลทั้ง 3 ต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ระดับประถมศึกษาว่าตนเองมีความสำคัญและเกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง ซึ่งจะกล่าวต่อไป

10. การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

การประเมินผลการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้น ต้องการประเมินเพื่อคว่าผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการสอนแล้วมากน้อยเพียงใด เช่น ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวินัย และนำสิ่งที่เรียนไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้หรือไม่ เป็นต้น ฉะนั้นการประเมินผลการเรียนการสอนจึงมิได้เน้นการสอนเพื่อ สอบ แต่ต้องการให้ผู้สอนประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนตลอดปีมากกว่า

ระเบียบการประเมินผลการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา กำหนดให้โรงเรียน ประเมินผลการเรียนทุกชั้นเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียนดังนี้

1. การประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

1.1 การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียนที่สอน คือการ ทดสอบความพร้อมก่อนเรียน เพื่อทราบพื้นฐานทางกาย อารมณ์ สังคม ความรู้ และความ คิดของผู้เรียนแต่ละคนจะได้นำไปใช้เป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน ที่จะดำเนินต่อไปได้เหมาะสม

1.2 การประเมินความรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น เป็นการประเมินผลในลักษณะสอนไปสอบไป เพื่อคว่านักเรียนมีความรู้ ความสามารถและพฤติกรรม

ตามที่กำหนดหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนของนักเรียน และการสอนของครู โดยเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือ วัสดุที่เหมาะสมหลาย ๆ วิธี เช่น สังเกต

1.3 การประเมินผลปลายภาคเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพการสอนของครูและความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ และเพื่อเป็นการสรุปผลการเรียน รายงานให้ผู้ปกครองทราบด้วย

2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน

2.1 การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้สอนต้องดำเนินการตรวจสอบจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้นว่า นักเรียนผ่านจุดประสงค์นั้น ๆ หรือไม่ให้เสร็จสิ้นก่อนการสอนครั้งสุดท้าย 3 สัปดาห์ ซึ่งแต่ละกลุ่มประสบการณ์นักเรียนจะต้องผ่านจุดประสงค์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

2.2 การประเมินผลปลายปี เป็นการประเมินเพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเลื่อนชั้นในชั้นประถมปีที่ 2, 4, 6

3. การตัดสินผลการเรียน

3.1 เกณฑ์ในการตัดสิน

3.1.1 ประถมปีที่ 1, 3, 5 มีเกณฑ์ตัดสิน 2 เกณฑ์คือ

- เวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- ผ่านจุดประสงค์แต่ละกลุ่มประสบการณ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

3.1.2 ประถมปีที่ 2, 4, 6 มีเกณฑ์ตัดสิน 3 เกณฑ์คือ

- เวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- ผ่านจุดประสงค์แต่ละกลุ่มประสบการณ์ร้อยละ 60
- ผ่านการสอบปลายปีได้ระดับผลการเรียนตั้งแต่ 1 ขึ้นไป

3.1.3 เวลาเรียนไม่ครบ จุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ไม่ได้ตามเกณฑ์ ข้างต้น

3.2 ขอยกเว้น

3.2.1 ประถมปีที่ 1, 3, 5

- เวลาเรียนไม่ครบ แต่ผ่านจุดประสงค์ให้เลื่อนชั้นได้
- เวลาเรียนครบ ผ่านจุดประสงค์ไม่ได้ตามเกณฑ์ให้เลื่อนชั้นได้ แต่ต้องสอนซ่อมเสริม

3.2.2 ประถมปีที่ 2, 4

- เวลาเรียนไม่ครบผ่านจุดประสงค์ให้เข้าสอบได้ ถ้าสอบได้ระดับ 1 ขึ้นไป ให้เลื่อนชั้น
- เวลาเรียนครบ ไม่ผ่านจุดประสงค์
- ผู้เข้าสอบหลายปี ถ้าผลการสอบไม่ผ่าน หากเพียงเล็กน้อย อาจพิจารณาให้เลื่อนชั้น และไปสอนซ่อมเสริมในชั้นต่อไป

3.3 ผู้ตัดสินและผู้อนุมัติ ผู้มีหน้าที่ประเมินผล ให้เป็นไปตามต่อไปนี้

- (1) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนทุกชั้น
- (2) การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน
 - ก. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 5 ให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียน
 - ข. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้เป็นไปตามที่ระบุต่อไปนี้

ส่วนกลาง

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ให้เป็นหน้าที่ของกรมสามัญศึกษา พิจารณา

ดำเนินการ

โรงเรียนราษฎร์ ให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

เอกชน พิจารณาคำเนิการ

โรงเรียนสาธิตสังกัดกรมการฝึกหัดครู ให้เป็นหน้าที่ของกรมการฝึกหัดครู
พิจารณาดำเนินการ

โรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
ให้เป็นหน้าที่ของกรมวิชาการพิจารณาดำเนินการ

ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

ให้อำเภอแต่งตั้งศึกษาธิการอำเภอเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการสอบ¹

จากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเป็น
ประโยชน์หรือเป็นข้อขยายกว้าง ๆ ที่ใช้ในการสร้างกรอบความคิด (Conceptual
Framework for Research) ในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา
พพศักราช 2521 หน้า 160 - 161.